Tweede Kamer, Raad Buitenlandse Zaken 16 november 2026

VERSLAG VAN EEN COMMISSIEDEBAT
Concept

De vaste commissie voor Buitenlandse Zaken heeft op 5 november 2026 overleg gevoerd met de heer Berendsen, minister van Buitenlandse Zaken, over:

- **de brief van de minister van Buitenlandse Zaken d.d. 13 oktober 2026 inzake verslag van de Raad Buitenlandse Zaken van 12 oktober 2026 (21501-02, nr. 3497);**
- **de brief van de minister van Buitenlandse Zaken d.d. 30 oktober 2026 inzake geannoteerde agenda voor de Raad Buitenlandse Zaken van 16 november 2026 (2026Z23658).**

Van dit overleg brengt de commissie bijgaand geredigeerd woordelijk verslag uit.

De voorzitter van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken,
Klaver

De griffier van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken,
Westerhoff

Voorzitter: Rajkowski
Griffier: Muller

Aanwezig zijn zeven leden der Kamer, te weten: Van Baarle, Diederik van Dijk, Dobbe, Hoogeveen, Van Lanschot, Rajkowski en Van der Werf,

en de heer Berendsen, minister van Buitenlandse Zaken.

Aanvang 9.31 uur.

De **voorzitter**:
Welkom allemaal. Ik open bij dezen het commissiedebat over de Raad Buitenlandse Zaken die 16 november zal plaatsvinden. Ik heet de minister, de ondersteuning en de aanwezige Kamerleden welkom. We gaan met gezwinde spoed het debat starten, maar voor ik dat doe, heb ik nog wat huishoudelijke mededelingen: u heeft vijf minuten spreektijd en ik wil starten met vier interrupties. Ik geef als eerste het woord aan de heer Van Lanschot van het CDA. Gaat uw gang.

De heer **Van Lanschot** (CDA):
Dank u wel, voorzitter. Oekraïne staat aan de vooravond van een barre en koude zesde oorlogswinter. Zonder uitzicht op een wapenstilstand blijft het lijden voortduren. Daarom moeten we Oekraïne onverminderd blijven steunen. Er zijn nieuwe sancties tegen Rusland nodig. Kan de minister het voortouw nemen in het realiseren van Europees draagvlak voor strengere visummaatregelen?

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Rusland heeft de afgelopen weken ook koopvaardijschepen voor de kust van Bulgarije en Roemenië aangevallen. Dat is onacceptabel. Het CDA vindt dat we een Europese maritieme beschermingsmissie in de Zwarte Zee serieus moeten overwegen. Ook in het Europees Parlement is hier stevig draagvlak voor. Hoe denkt de minister hierover?

Voorzitter. Zuid-Sudan heeft in haar jonge bestaan veel te verduren gehad. Het CDA is dan ook blij dat de ambassade in Juba openblijft. Hoe ondersteunen we verder op humanitair en diplomatiek gebied?

Voorzitter. De Europese Commissie heeft in het SAFE-1-programma een tweede aanvraagronde opengezet van ruim 21 miljard voor gezamenlijke defensieaankopen. Het CDA wil dat het kabinet hier concreet gaat intekenen met het Freyjaproject en het Bliksem EXO-project, onder leiding van het Nederlandse Destinus. Voor de goede orde: dat kan ook zonder deel te nemen aan de gemeenschappelijke leningen, want we lenen zelf goedkoper. Hoe kijkt de minister hiertegen aan? Als er geld binnen SAFE-1 overblijft, kan de minister zich dan inspannen om dit in te zetten voor de Oekraïense defensie?

Voorzitter. De Europese Commissie denkt na over het hervormen van de EU. Minder veto's, meer kopgroepen en minder Eurocommissarissen. Het CDA is voorstander van een slagvaardiger Europa. Hoe schat de minister de haalbaarheid van deze hervormingsideeën in?

Dan Europe's Northern Neighbourhood, ofwel het nieuwe front in de mondiale machtsstrijd. Dan hebben we het natuurlijk niet over Edinburgh, maar over de Noordpool. Het CDA steunt de recente Europese Arctic-strategie. Bij het gezamenlijk inkopen en poolen van ijsbrekercapaciteit zien we ook kansen voor de Nederlandse maritieme maakindustrie. Hoe kijkt de minister daarnaar? Voor het beschermen van kabelinfrastructuur wordt een Arctic cable hub opgezet. Welke kansen ziet de minister om daar de krachten te bundelen in het kader van de bescherming van de Noordzee? Daar speelt toch dezelfde problematiek. Denk aan het gezamenlijk investeren in onderwaterdrones die helpen bij beeldopbouw of juist aan het delen van reparatiecapaciteit na sabotageacties.

Dank u wel.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Goedemorgen allemaal. Als het gaat over Rusland en Oekraïne ben ik ook heel erg voor nieuwe sancties. Daarin zullen wij samen met het CDA kunnen optrekken. Maar ik wil ook nog iets anders vragen. We hebben vorige week, of deze week, een brief gekregen over de deelname van Nederland aan de Multinational Force Ukraine als onderdeel van de coalition of the willing. Dat gaat over een missie die plaats zou vinden nadat er een vredesovereenkomst zou zijn en die nog naar het parlement zou moeten om te kijken onder welke voorwaarden dat zou moeten en of Nederland daar überhaupt aan mee gaat doen, want dat is nog helemaal niet duidelijk. Maar we gaan al wel oefenen. Hoe kijkt het CDA daarnaar? Het is toch een beetje de omgekeerde wereld dat we nu al gaan oefenen met een missie waar wij als parlement nog akkoord op moeten geven, en waarvan de voorwaarden nog totaal niet duidelijk zijn?

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

De heer **Van Lanschot** (CDA):
Een terechte vraag van collega Dobbe. Het is natuurlijk de vraag hoe zo'n oefening eruitziet, in hoeverre die al anticipeert op. In het algemeen is het CDA een voorstander van en kijkt het CDA met een positieve grondhouding naar een deelname aan een eventuele afschrikkingsmacht die nodig is na een wapenstilstand in Oekraïne. Dan is het wel zo verstandig dat regeren ook vooruitzien is.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Maar het gaat om een mogelijke deelname van Nederland aan die vredesmissie, die zou plaatsvinden nadat er een vredesakkoord zou zijn, waarover wij als parlement nog moeten beslissen of we daaraan mee willen doen en onder welke voorwaarden we dat doen. Nu zie je dat men onder de naam van die missie, dus de MNF-U, de Multinational Force Ukraine van de coalition of the willing, gaat oefenen in Polen. Dus feitelijk zijn we met die missie nu al aan het oefenen voor een missie waar wij nog geen goedkeuring voor hebben gegeven. Dat moet toch op z'n minst een beetje de vraag oproepen, ook bij het CDA, of wij hier nu niet ergens in worden gerommeld waar het parlement geen duidelijkheid over heeft en ook nog helemaal geen akkoord op heeft gegeven?

De heer **Van Lanschot** (CDA):
We oefenen wel vaker in internationaal verband. Dat is bijzonder verstandig. Polen is een NAVO-bondgenoot en een EU-bondgenoot. Het kan geen kwaad om daar ook te gaan oefenen.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Vier interrupties, toch?

De **voorzitter**:
Ja, vier. Ik heb er twee genoteerd. De heer Van Lanschot is klaar. Ik kijk naar mevrouw Van der Werf voor haar inbreng namens D66.

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Dank, voorzitter. Gisterochtend zagen we een blauwe tsunami van Democratische overwinningen bij de midterms. Na twee jaar Trump laat de Amerikaanse kiezer zien dat die de Iranoorlog, de torenhoge energieprijzen en alle schandalen rondom deze regering zat is. Maar Democraten moeten ook deze kansen aangrijpen en laten zien waarom de kiezer hen moet blijven belonen met een stem. Dit betekent ook dat wij hier in Nederland en Europa moeten doorpakken, want de uitslag wil niet zeggen dat alles zomaar weer teruggaat naar het oude. Trump zal wellicht nog meer zijn stempel willen zetten op het buitenlandbeleid. Dat zullen wij gaan merken. Daarom moet Europa zich blijven inzetten voor strategische onafhankelijkheid, of het nou gaat om defensie, digitale zaken, energie of financiële onafhankelijkheid.

Voorzitter. Ook in Israël hebben we vorige week verkiezingen gezien, deze keer zonder duidelijke winnaar. De stoplichten lijken op groen te gaan voor het hervatten van hernieuwde agressie in Iran, met steun van de VS. Dat zal niet alleen desastreuze effecten hebben voor de bevolking in Iran, maar zal ook grote gevolgen hebben voor Nederland en Europa. De energieprijzen zullen wellicht nog een keer door het dak gaan. Keurt deze minister een nieuwe gevechtsronde in Iran af? Is de Nederlandse positie nog steeds dat diplomatie de enige weg is naar een duurzame oplossing voor dit conflict? Gaat de minister zijn zorgen over een mogelijke nieuwe aanvalsronde in Iran al uiten bij

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

deze twee landen?

Oekraïne gaat een zware winter tegemoet. Elke dag wordt de infrastructuur die de Oekraïners warm kan houden verder verwoest door Russische bombardementen. De VS en Musk hebben door hun acties laten blijken dat zij hierin niet de bondgenoot van Oekraïne zijn. Daarom moeten we investeren in Europese satellietcommunicatie, inlichtingen en defensiecapaciteiten. Deelt de minister de zorgen over de inmenging van een Amerikaanse techmiljardair op ons continent? Is de minister bereid om te kijken naar Europese alternatieven?

Ook de hybride dreigingen tegen Europa zelf nemen toe, dus is de enige manier uit dit conflict Rusland als reactie op elke aanval nog verder onder druk zetten. Daarom pleiten wij er wederom voor om die bevroren tegoeden te gebruiken om Rusland te laten zien dat we niet buigen, maar opstaan tegen Russische agressie. Iedere actie moet leiden tot meer geld naar Oekraïne. Hoelang blijft het Europese besluit over die bevroren tegoeden nog uit, vraag ik deze minister. Welke landen blokkeren daar nou in? Is de minister van mening dat de veranderende politieke situatie in België daar nog invloed op kan hebben?

Voorzitter. Het is nu meer dan tien jaar geleden dat de tweejarige Insiya Rashid door haar vader ontvoerd werd uit Amsterdam en naar India werd gebracht. Daar verblijft zij nog steeds. Dit onderwerp is al eerder geagendeerd door de Kamer. Er zijn ook al moties ingediend. Ik ben benieuwd hoe het daarmee staat. Welke stappen worden er concreet ondernomen om Insiya zo snel mogelijk naar huis te krijgen? Wanneer worden wij geïnformeerd over de voortgang hiervan en eventuele verdere opvolging?

Voorzitter. Dan het ICC. Ik ben benieuwd hoe het met onze motie staat, want ik las gisteravond een bericht dat verschillende mensenrechtenorganisaties hun samenwerking met het Strafhof hebben opgezegd. Onlangs hebben wij voorgesteld om ervoor te zorgen dat er op een soevereine plek onafhankelijke bankrekeningen kunnen worden gecreëerd bij DNB of bij de ECB. Dat voorstel heeft brede steun gekregen hier in de Kamer. Hoe staat het met de voortgang van deze motie? Wordt er nu hard aan gewerkt om dit mogelijk te maken? Is de minister van mening dat er zo snel mogelijk een oplossing moet worden gevonden voor het ICC?

Tot slot, voorzitter. Vorige maand is er ook een motie aangenomen waardoor Myanmar expliciet op de agenda dient te worden gezet en we ervoor moeten zorgen dat er meer Europese inspanningen voor een staakt-het-vuren en humanitaire toegang komen. Wat is er gedaan om deze motie uit te voeren? Wanneer zien wij Myanmar terug op de agenda?

Dank u wel, voorzitter.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Ik heb eigenlijk dezelfde vraag voor mevrouw Van der Werf als ik had voor de heer Van Lanschot, namelijk over het feit dat wij het bericht hebben gekregen dat Nederland mee gaat doen aan de oefeningen met de Multinational Force Ukraine van de coalition of the willing, terwijl wij nog geen toestemming hebben gegeven vanuit dit parlement en ook nog geen debat hebben gevoerd over de vraag of we die missie gaan doen. Die missie zou sowieso pas na een vredesakkoord zijn. Toch gaan we nu al wel oefenen voor deze

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

missie, waarvan we nog niet weten of we gaan deelnemen. Ik vind dat wel wat meer dan "we oefenen wel vaker", zoals ik de collega hoorde zeggen. Dit heeft betekenis. Hoe kijkt D66 hiernaar en naar hoe serieus het parlement hierin wordt genomen?

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Europa heeft een grote rol te spelen op het moment dat er eventueel een vredesmacht zou komen in de toekomst. Ik vind dat we daar goed op voorbereid moeten zijn, mocht het zover komen.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Nog één interruptie, toch?

De **voorzitter**:
Nog één, dus die gaat niet naar mij. Dat vind ik dan jammer, maar gaat uw gang, mevrouw Dobbe.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Nou, ik kan me nog bedenken. Nee, ik vind dit wel een belangrijk punt. We oefenen wel vaker, hoorde ik zeggen. Ja, we oefenen wel vaker. Dat klopt. Oefenen is ook belangrijk, want anders weet je niet hoe je moet samenwerken, maar dit is niet zomaar een oefening. Dit is oefenen voor een missie in een samenstelling met een titel waar wij als parlement nog iets over te zeggen zouden hebben, maar waar nu alvast stappen in worden gezet. Wringt het dan niet op z'n minst bij D66 dat wij nu al gaan meedoen, eigenlijk gaan deelnemen, aan die missie terwijl onze deelname hier nog helemaal niet is besproken en nog niet vaststaat, terwijl er nog geen vredesakkoord ligt, terwijl de voorwaarden daarvoor ook nog niet zijn besproken?

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Ik zou het tegenovergestelde willen betogen. Als je daar nu barrières voor op gaat werpen, dan breng je een eventueel vredesakkoord verder weg. Ik begrijp wel dat deze vraag uit de hoek van mevrouw Dobbe komt, want zij steunt natuurlijk bar weinig voorstellen die concreet de positie van Oekraïne hierin verbeteren. Ik ben het met haar eens dat dit natuurlijk in het parlement moet worden besproken, maar dat wil niet zeggen dat je je daar niet op kan voorbereiden en ook niet dat je dat scenario maar niet moet uitvoeren. Dat is eigenlijk wat mevrouw Dobbe hier met deze vraag betoogt.

De heer **Van Lanschot** (CDA):
Collega Van der Werf breekt een lans voor het inzetten van de bevroren tegoeden van de Russen, ongeveer 210 miljard groot, die bij Euroclear staan. Daar ben ik blij om, want het CDA is daar ook een groot voorstander van. Nu is daar eerder natuurlijk geen succesvolle overeenkomst over gesloten met de Belgische regering, omdat de Europese landen onvoldoende bereid waren om risico's volledig over te nemen van de Belgische regering. Vindt mevrouw Van der Werf dan ook net zoals het CDA dat Europa dat wel zou moeten doen?

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Wat een mooie vraag over de bevroren tegoeden. Ik keek even besmuikt naar collega Hoogeveen, want die komt daar altijd mee, maar de heer Van Lanschot heeft hier een hele positieve insteek op, waar ik hem zeer om waardeer. Ik ben het ermee eens dat Europa België en Euroclear niet alleen moet laten opdraaien voor die risico's en dat alle

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

EU-landen die samen zouden moeten dragen.

De **voorzitter**:
Dank. Was dat de bijdrage van mevrouw Van der Werf? Ja. Dan ga ik kijken naar de heer Van Dijk voor de bijdrage namens de SGP.

De heer **Diederik van Dijk** (SGP):
Dank, voorzitter. Ik vervang hier mijn collega Stoffer.

Voorzitter. Terwijl de Oekraïense strijdkrachten nauwelijks terrein prijsgeven, neemt het aantal Russische aanvallen op burgers, energiecentrales en kritieke infrastructuur toe. Met een ijzige winter voor de deur probeert Poetin de moraal van het Oekraïense volk te breken. Het toont enerzijds het onvermogen van de agressor en anderzijds de veerkracht van Oekraïne. Maar, zo hield de ambassadeur ons laatst voor, die veerkracht is niet eindeloos en al helemaal niet zonder desastreuze verliezen. De SGP blijft zich daarom uitspreken voor meerjarige steun die Oekraïners in staat stelt zich te blijven verdedigen en voorkomt dat nog meer burgers aan geweld of kou ten onder gaan. Praktische winterhulp op huishoudniveau is net zo levensreddend als de grootschalige steun die energie-infrastructuur overeind moet houden. Denk aan isolatiedekens, koubestendige slaapzakken, powerbanks et cetera. Is de minister gelet op versterking van donorcoördinatie bereid om zich ervoor in te spannen dat voldoende middelen terechtkomen bij gemeenschappen nabij de frontlinie?

De toenemende aanvallen op koopvaardijschepen en haveninfrastructuur onderstrepen de noodzaak van een missie in de Zwarte Zee. Die is cruciaal voor de wereldwijde voedselvoorziening. Wie moet wat het kabinet betreft leidinggeven aan deze missie: de EU, de NAVO of een coalitie van bereidwilligen? Juist nu de VS op grote schaal Russische diesel importeren en nieuwe investeringsmogelijkheden bespreken, moeten EU-lidstaten hard optreden tegen sanctieontwijking. De Hoge Vertegenwoordiger stelt voor om het Europees Openbaar Ministerie het mandaat te geven om op te treden tegen sanctieontwijking. Wat de SGP betreft zijn ons eigen OM en onze eigen FIOD hiertoe ook uitstekend in staat. Is de minister dit met ons eens en heeft het kabinet hierover advies gevraagd aan het College van procureurs-generaal?

Voorzitter. Dan het EU-partnerschap met Syrië. Wederopbouw kan niet zonder investeringen. Alleen al vanuit het oogpunt van een veilige terugkeer voor Syrische vluchtelingen is een functionele relatie onmisbaar. De wens om het EU-partnerschap met Syrië te verdiepen is dan ook begrijpelijk, maar mijn taak als volksvertegenwoordiger is wel om deze toenadering heel kritisch te volgen. Ik lees over mishandeling, ontvoering en moord op alawitische vrouwen, over meisjes die worden geweerd van veiligheidsstudies aan staatsuniversiteiten, over sektarisme en over geschiedvervalsing in schoolboeken. Dat zijn signalen die moeilijk te rijmen zijn met een inclusieve transitie. Wat doet het kabinet met signalen die erop wijzen dat het regime van Al-Sharaa islamisme promoot? Erkent het kabinet dat dit soort extremisme uiteindelijk ook een veilige terugkeer ondermijnt? Welke Syrische vrouw, druus of christen kiest ervoor om vrijwillig een tweederangsburger te worden? Kan de minister in ieder geval toezeggen dat Nederland niet instemt met het opheffen van de EU-sancties tegen personen en entiteiten die verantwoordelijk zijn voor oorlogsmisdaden of ernstige mensenrechtenschendingen, ongeacht of zij verbonden waren aan het Assad-regime, IS of een filiaal van Al Qaida?

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Voorzitter. Dan Sudan. Het financieren van noodhulp en lokale vredesopbouw is cruciaal, evenals diplomatieke aandacht voor de christelijke minderheid, die door de burgeroorlog steeds verder in het nauw komt. Ik begreep dat Zembla vanavond uitgebreid ingaat op de rol van Arabische gom, dat voor 80% geproduceerd wordt in Sudan. Rondom dit ingrediënt in cola, snoep en cosmetica is een hele oorlogseconomie ontstaan. De strijdende partijen persen boeren af, controleren de handel met illegale checkpoints en smokkelen gom naar Tsjaad en Zuid-Sudan. Is de minister bereid om te pleiten voor Europese sancties tegen personen die zich illegaal verrijken met deze handel en zo de burgeroorlog financieren? Voormalig RSF-commandant Ali Rizqallah, beter bekend als Savannah, wordt in de documentaire als concreet voorbeeld in beeld gebracht. Hij was eerder verantwoordelijk voor het afsluiten van de watervoorziening naar Al-Fashir. Het Verenigd Koninkrijk heeft Savannah vorige maand nog toegevoegd aan zijn sanctielijst. Wil de minister ervoor pleiten om hem ook op de EU-lijst te plaatsen? Kan hij onderzoeken of dit ook van toepassing is op de veertien overige personen die het VK gelijktijdig gesanctioneerd heeft?

Dank u, voorzitter.

De **voorzitter**:
Dank. Dit was uw bijdrage. Ik zie geen interrupties, dus ik ga naar mevrouw Dobbe van de SP.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Dank u wel.

Een onafhankelijke VN-onderzoekscommissie concludeert dat Israël zich schuldig blijft maken aan genocide in Gaza ondanks het staakt-het-vuren. De onderzoekers zien bewijs voor uitroeiing, seksueel geweld en marteling. Sinds het staakt-het-vuren doodden de Israëlische aanvallen meer dan 1.400 Palestijnen in Gaza, waarvan 300 kinderen. In het regeerakkoord staat: "Nederland heeft de verantwoordelijkheid om het internationaal recht actief te bevorderen".

Vorige week presenteerde de CAVV het advies Internationaal recht als kompas voor het buitenlandbeleid van Nederland. Zij constateert dat het internationaal recht niet langer een vanzelfsprekend uitgangspunt is voor de internationale betrekkingen van dit kabinet en dat Nederland niet consequent is in het veroordelen van schendingen van het internationaal recht door bevriende staten. De CAVV stelt ook dat het essentieel is om consequent de grondslagen van de internationale rechtsorde te blijven verdedigen in plaats van deze te relativeren of terzijde te schuiven in het kader van machtspolitiek. "Oef!", zou ik tegen de minister willen zeggen. Wat is de reactie van het kabinet op deze conclusies en op dit advies? Als de minister dit advies en het eigen regeerakkoord serieus neemt, dan moeten hier toch ook daden op volgen? Dat betekent ook maatregelen nemen om de genocide te stoppen. Erkent de minister dit? Dat betekent ook opschalen op het moment dat duidelijk is dat de maatregelen niet werken. Zondag trekken weer heel veel mensen de Rode Lijn, omdat ze willen dat Nederland meer doet om de genocide te stoppen. Wat zegt deze minister tegen al deze mensen?

Wat gaat de minister doen met onze aangenomen motie om bij de Israëlische regering aan te dringen op het toelaten van journalisten, internationale waarnemers en

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

onderzoekers in Gaza? Gaat hij daar in de komende Raad over beginnen en gaat hij daar in Nederland mee verder?

Wat gaat de minister doen met de aangenomen motie die verzoekt om aan te dringen op maatregelen van de EU tegen Israël als het E1-project wordt voortgezet? De aanbestedingstermijn is inmiddels gesloten, en dat gaat gewoon door. Gaat deze minister dat in de Raad bespreken of wat gaat hij daar verder nog aan doen?

Wat gaat de minister doen met de aangenomen motie om indien de Israëlische regering geen onafhankelijk onderzoek laat doen naar de vijftien gedode hulpverleners van Artsen zonder Grenzen, binnen de EU en de VN aan te dringen op internationaal en onafhankelijk onderzoek? Gaat hij daar in de Raad over beginnen en wat gaat hij nog meer doen? Hoe gaat hij hiermee aan de slag?

Dan Oekraïne. We zien de vreselijke aanvallen van Rusland op ziekenhuizen en ambulances doorgaan. Ze zijn nietsontziend, echt afschuwelijk. Het is goed dat er nu in ieder geval gesprekken komen om tot een staakt-het-vuren te komen. Alles wat we kunnen doen om dat te ondersteunen, moeten we, denk ik, doen. We lazen ook dat Nederland met de Multinational Force Ukraine van de coalition of the willing gaat oefenen in Polen; ik begon daar net ook al over. In diezelfde brief lazen we dat mogelijke Nederlandse deelname aan de MNF-U onder voorbehoud is van politieke besluitvorming. Dat klopt; die mogelijke deelname zou pas plaatsvinden nádat er een vredesakkoord ligt. Waarom gaat Nederland nu al meedoen? Het lijkt er namelijk heel veel op alsof Nederland alvast in een missie wordt gerommeld, terwijl nog helemaal niet duidelijk is wat de voorwaarden zijn. Dit gaat wel verder dan "we oefenen wel vaker" en "oefenen is goed". Dit is voorsorteren op deelname aan deze missie. Welke opties hebben wij als Tweede Kamer straks nog om te besluiten onder welke voorwaarden wij mogelijk zouden willen meedoen aan deze missie?

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Het gaat eigenlijk over de interruptie die mevrouw Dobbe net bij mij deed. Ik hoor de SP het vaak hebben over solide veiligheidsgaranties. Maar hoe zien die solide veiligheidsgaranties eruit als die niet militair mogen zijn?

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Er zijn twee dingen. Op het moment dat er een vredesakkoord ligt en er een internationaalrechtelijk mandaat is om veiligheidsgaranties te geven aan Oekraïne, dus als het onderdeel is van een vredesakkoord en de voorwaarden duidelijk zijn, zijn wij daar helemaal niet tegen. Maar wat er nu gebeurt, is dat er al in deze missie wordt gestapt, terwijl ons is toegezegd dat wij hier als parlement nog wat over te zeggen zouden hebben. Ik vraag mij dus af: als wij nu al gaan meedoen aan deze missie, hoe kunnen wij dan straks als Tweede Kamer nog onze rol vervullen, hier een debat over hebben en met elkaar besluiten of we wel of niet deelnemen aan deze missie? Voor ons is het bijvoorbeeld een hele belangrijke voorwaarde dat er een internationaalrechtelijk mandaat is en dat het onderdeel is van een vredesakkoord. Als we nu gaan meedoen en bijvoorbeeld niet aan die voorwaarden wordt voldaan, dan willen we dat onder die voorwaarden misschien niet doen. Het gaat mij om het proces en de volgorde waarin dit gebeurt. Ik heb echt het gevoel dat wij hier gewoon in worden gerommeld met een briefje van de minister van Defensie, terwijl die besluitvorming nog helemaal niet heeft plaatsgevonden.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Die indruk heb ik niet. Volgens mij gaat het er juist om dat je je, als je dat pad zou willen uitlopen, ongeacht of daar parlementaire rugdekking voor is — daarover ben ik het zeer eens met mevrouw Dobbe: die moet er natuurlijk komen — daar wel op moet kunnen voorbereiden. Ik zou het heel vreemd vinden als we op dat punt komen, waarop dit al dan niet aan de orde zou zijn, maar er tot dan toe is gezegd: ja, dat mag geen optie zijn, want heel misschien zijn er partijen in het parlement die er per definitie op tegen zijn. Het gaat mij dus ook om het proces. Maar ik vraag mij af of mevrouw Dobbe dan niet op een later moment alsnog kan zeggen: wij steunen dit gewoon niet. Waarom zou je je er niet op mogen voorbereiden dat dat een mogelijke route is?

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Wat ik net probeerde uit te leggen, is dat wij er niet per definitie op tegen zijn. Als het onderdeel is van een vredesakkoord en als het internationaalrechtelijk mandaat heeft, dan zijn wij niet tegen het deelnemen aan een mogelijke vredesmissie. Maar we willen daar wel een goed debat over kunnen voeren. Door nu deze stap te zetten en al in deze samenstelling, onder de titel van die missie, deel te nemen aan oefeningen, ben je feitelijk al bezig met die missie. Dat zit mij niet lekker. Ik heb het gevoel dat wij hier als Tweede Kamer in worden gerommeld en worden gepasseerd. Met heel weinig informatie zitten wij straks onder de noemer van deze missie al te oefenen in Polen. Dan moeten wij als parlement daarna nog besluiten onder welke voorwaarden wij eventueel willen deelnemen aan die missie. Die volgorde klopt volgens mij niet.

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Dan heb ik een probleem met de woordkeuze van mevrouw Dobbe. Zij zegt net: er wordt in een missie gestapt. We stappen helemaal niet in een missie. Er wordt voor een mogelijk scenario geoefend. Dat wordt later mogelijk aan ons voorgelegd. Ik vind het heel belangrijk om hier dan wel zorgvuldig te zijn in de bewoording die we daarbij kiezen, want mensen die dit debat volgen, zouden ook kunnen denken: o, ik hoor de SP zeggen dat we nu in een missie zijn gestapt. Dat is gewoon niet het geval.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Maar dan even voor de duidelijkheid: de informatie die we hierover hebben gekregen, is een kort briefje van de minister van Defensie waarin staat dat wij met de Multinational Force Ukraine van de coalition of the willing gaan oefenen in Polen. Dat is het briefje. Daar hebben we ook geen debat over gehad. Dit is de informatie waarmee wij het mogen doen. Vervolgens mogen wij later besluiten over deelname aan een missie onder diezelfde titel. Mevrouw Van der Werf kan er dan toch niet omheen dat dat niet overkomt als een heel zorgvuldig proces? Dat is het in ieder geval niet wat de SP betreft.

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Ik bewaar nog één interruptie voor later.

De **voorzitter**:
U heeft er inderdaad nog één. Die bewaren we nog even. Mevrouw Dobbe, u mag verder met uw inbreng. Of was u klaar?

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Nee, ik was nog niet klaar.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

De **voorzitter**:
Gaat uw gang.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Ik wilde het nog hebben over Sudan. Op 1 oktober zijn een aantal moties aangenomen na een debat hierover in de Kamer. Het betreft onder andere een motie over het structureel hoog op de agenda houden van Sudan. Maar Sudan werd niet genoemd in de stukken voor deze Raad. Dat is dan niet in overeenstemming met: we houden het hoog op de agenda. Mijn vraag is dus: gaat de minister dat op de agenda van deze Raad zetten? Gaat de minister in de Raad pleiten voor concrete maatregelen tegen actoren die bijdragen aan de ondersteuning van strijdende partijen in Sudan, zoals onze aangenomen motie vraagt? Wat gaat de minister tijdens de komende Raad doen om draagvlak te creëren voor een hernieuwd verzoek aan de Europese Commissie om de rol van de Verenigde Arabische Emiraten in Sudan bespreekbaar te maken, zoals de aangenomen motie van de heer Van Baarle en onszelf vraagt? Daar ben ik wel benieuwd naar.

Voorzitter. Dan tot slot. Ik las ook dat zeker twintig organisaties de samenwerking met het Internationaal Strafhof hebben opgezegd naar aanleiding van de Amerikaanse sancties en de intimidatie die zij ervaren door samen te werken met het Internationaal Strafhof. Ik zou daar graag een reactie op willen van de minister. Wat betekent dit nu? En wat betekent dit nu voor het tijdspad voor het inzetten van het blocking statute? Als dit nu al gebeurt en organisaties zich nu al terugtrekken uit de samenwerking met het Internationaal Strafhof, is dat heel kwalijk. Dan is het de vraag of we nog heel veel langer moeten wachten met het inzetten van het blocking statute. Dus graag een reactie daarop.

Dank u wel.

De **voorzitter**:
U bent klaar met uw inbreng? Oké. Dan kijk ik naar de heer Hoogeveen van JA21. Gaat uw gang.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Voorzitter, dank. De verkiezingsuitslagen vliegen ons deze week om de oren. We kunnen volgens mij met z'n allen de hoop uitspreken dat alle nieuwe constellaties elders mogen gaan bijdragen aan nauwere en stabielere banden met Nederland.

Voorzitter. Dat gezegd hebbende blijft de situatie rondom de Straat van Hormuz nijpend. De Iraanse Revolutionaire Garde meldde gisteren dat vier olietankers zijn vernietigd of in brand staan na het raken van zeemijnen op een volgens hen "verboden route" in de zeestraat. Twee andere schepen zouden zijn tegengehouden. Tegelijkertijd hebben de Verenigde Staten weer aanvallen uitgevoerd op het Iraanse eiland Qeshm — ik weet nooit hoe je dat uitspreekt. Uiteraard zijn er ook nog de geruchten over een nieuwe aanvalsronde.

Voorzitter. Ik heb drie vragen aan de minister. Hoe kijkt het kabinet naar de ogenschijnlijke opmaat van een nieuwe escalatieronde? Hoe ver is de politieke uitwerking van de Hormuzcoalitie? Zien Europese landen nog ruimte om de Golfstaten

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

extra bij te staan? Dat zijn in mijn optiek namelijk potentiële medestanders op het wereldtoneel, ook met het oog op de verlossende doorbraak in de onderhandelingen over een handelsverdrag met de GCC.

Voorzitter. Dan Oekraïne. De Russische bombardementen op dat land nemen toe in aanloop naar de wintermaanden, met recordaantallen burgerdoden. Dat is zeer zorgelijk. Het is in elk geval wel positief dat de VS eindelijk de aanschaf van 500 nieuwe Patriotluchtafweerraketten hebben goedgekeurd. Kan de minister het leveringsschema hiervan toelichten? Er gaat in elk geval aandacht uit naar de vredesbespreking in Abu Dhabi van komende dinsdag en woensdag en sowieso naar de rol die Europa daarin kan spelen. In dat licht is het jammer dat de Russische president aan de telefoon met de Noorse premier en de Finse president naar verluidt opnieuw een ellenlang verhaal heeft gehouden over de Slavische geschiedenis in de Middeleeuwen in Europa, maar feit is in ieder geval dat er contactlijnen met Rusland worden gelegd. Hoe kijkt het kabinet nu naar de startseinen voor intensiever en rechtstreeks diplomatiek contact van Europa met Rusland? Wat is de rol van Europa in dit proces?

Voorzitter. De olifant in de kamer op korte termijn is daarentegen de financiering van Oekraïne. Het begrotingstekort van 70 miljard volgend jaar moet worden opgevangen. We kunnen het ons niet veroorloven dat Oekraïne omvalt. Tegelijkertijd is het voor mijn partij onacceptabel om daarvoor opnieuw onder hoge druk met gekunstelde constructies in de zogeheten headroom van de EU-begroting te eindigen. Het feit dat Hongarije, Slowakije, Tsjechië en Bulgarije zichzelf opnieuw buiten zo'n avontuur hebben geplaatst, laat ook alweer zien wat voor gedwongen stretch dit überhaupt is. De oplossing van JA21 is toenemende druk voor de bilaterale bijdrage aan Oekraïne. Dat is de enige duurzame weg naar houdbare meerjarige steun voor Oekraïne en niet allerlei hervormingsontwijkende geitenpaadjes. De 90 miljard euro die Frankrijk nu jaarlijks aan rente op zijn schuld ophoest, had met normaal begrotingsbeleid al een groot tekort van Oekraïne kunnen compenseren. Boter bij de vis dus, voorzitter. Staat de minister ervoor open om dan maar een hap uit het komende MFK te nemen voor Oekraïne ten koste van de vier pijlers in plaats van opnieuw aan de headroom te gaan sleutelen?

Voorzitter. Nog meer boter bij de vis. Ik heb me voor de zomer geregeld uitgesproken over de Europese gasimport uit Rusland. De lopende contracten zijn nu nog uitgezonderd van het EU-verbod. Als het gaat om de pijpleidingscontracten kan dat zelfs nog oplopen tot oktober 2027. Dat is misschien begrijpelijk als je kijkt naar de leveringszekerheid of de gasprijzen. Als je echter ziet dat het FD becijfert dat we de Europese gasrekening uit Rusland van de eerste kwartalen van dit jaar nagenoeg kunnen wegstrepen tegen onze steun aan Oekraïne, dan is dat toch opmerkelijk en eigenlijk onbestaanbaar? De minister komt net terug uit Algerije, zoals ik heb begrepen. Wat is de visie van het kabinet op het zo snel mogelijk aanboren en aanwenden van andere gasmarkten, zoals die in Noord-Afrika? Ik doel dan niet op langetermijnverduurzaming, maar gewoon op mogelijkheden voor diversificatie op zeer korte termijn.

Voorzitter, tot zover. Voordat ik het vergeet: ik sluit me geheel aan bij de woorden van mevrouw Van der Werf en de vragen die zij heeft gesteld inzake Insiya. Het blijft natuurlijk onbestaanbaar dat een Nederlands staatsburger nog steeds in India zit. Bij die vragen sluit ik me dus geheel aan.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Dank u wel.

De **voorzitter**:
Oké. Dank voor uw inbreng. Ik zie geen interrupties. Dan ga ik naar de heer Van Baarle van DENK voor zijn inbreng. Gaat uw gang.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Dank u wel, voorzitter. Als het ging om sancties tegen Israël kregen we in de afgelopen debatten van de Nederlandse regering steeds te horen: we willen daar terughoudend mee zijn met het oog op de verkiezingen in Israël. Welnu, de verkiezingen zijn geweest, dus ik wil aan de Nederlandse regering vragen of die terughoudendheid eraf kan en of de Nederlandse regering expliciet kan zijn bij de komende Europese Raad en kan vragen om het opzeggen van minimaal het handelsdeel van het EU-associatieverdrag met Israël. Kan de Nederlandse regering pleiten voor expliciete EU-sancties tegens misdadigers zoals Smotrich, Ben-Gvir en anderen en ook vragen hoe de druk om humanitaire toegang in Gaza te vergroten wordt opgevoerd? Kan ook gevraagd worden wat de laatste stand van zaken is voor de sancties tegen gewelddadige en misdadige kolonisten? Het kan dus niet blijven bij een zin in de brief waarin staat: wij brengen als EU onze zorgen over, waar een nieuwe regering rekening mee moet houden. Dat is te slap! Dat is te min. Het is niet in lijn met onze verplichtingen onder het internationaal recht.

Voorzitter. Ik zou me graag willen aansluiten bij de oproep om Myanmar op de agenda te plaatsen. We zien al ontzettend lang welke verschrikkelijke gevolgen de oorlog in Myanmar heeft. We zien hoe er omgegaan wordt met vluchtelingen en met pushbacks. We zien de humanitaire situatie. Dat moet op de agenda, ook om te kijken of er een vredesinitiatief mogelijk is en of de EU effectiever kan zijn in het voorkomen van sanctieomzeiling, waardoor de junta in Myanmar toch weer aan wapens komt. Dat is een groot probleem.

Voorzitter. We hebben gezien dat organisaties nu aangeven dat ze onder druk van de VS en de sancties die er mogelijk komen de samenwerking met het ICC al ter discussie stellen. Dat is zeer zorgelijk. Wat gaat de Nederlandse regering daar tijdens de komende Raad mee doen?

In het kader van Sudan is er een motie aangenomen van ondergetekende en mevrouw Dobbe om sancties te bepleiten tegen de mensen die in de schaduwregering van de RSF zijn gegaan. Ik zou willen weten wat daar de laatste stand van zaken van is en of de regering daar expliciet voor wil gaan pleiten. Als we het bloedbad zien dat is aangericht bij Al-Fashir, de verschrikkelijke misdaden, is het dan niet tijd om de RSF als een terroristische organisatie te classificeren? Dat zou ook helpen bij het uitbreiden van de mogelijke sancties tegen deze organisatie.

Voorzitter. Minister Sjoerdsma gaat in december met Nederlandse bedrijven naar de VAE. Hij is nu al aan het werven voor deze fantastische reis, waarbij Nederlandse zakenlieden hun kansen kunnen vergroten. Ik zou toch hopen dat de Nederlandse regering het tijdens die missie ook expliciet gaat hebben over bijvoorbeeld de rol van de VAE bij de oorlog in Sudan. Kan de minister toezeggen dat dat gaat gebeuren? Is het eigenlijk wel gepast dat we op deze manier zo enthousiast en wervend zijn over de handelsmissie? Wat zijn de laatste initiatieven op het gebied van vrede in Sudan en de

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

humanitaire toegang? Hoe gaat de minister dat bij de komende Raad op de agenda zetten?

Ik sluit me aan bij het punt van de heer Van Dijk over Arabische gom. Daar is ook al een motie over aangenomen in de Kamer naar aanleiding van het commissiedebat over Sudan. Ik zou de minister willen vragen hoe hij die gaat uitvoeren.

In verband met de 1,2 miljard die naar Oekraïne is gegaan en de training, kan ik me voor een heel groot deel aansluiten bij de opmerkingen van mevrouw Dobbe. Ik vind het namelijk heel erg vreemd dat we zonder enig debat hier in de Kamer al meedoen aan een trainingsmissie. De mensen begrijpen het ook niet meer dat Nederland als gekke henkie elke keer de portemonnee trekt, terwijl heel veel landen in Europa dat niet doen. Dat is eigenlijk gewoon een schande.

Tot slot, voorzitter. Er zijn ook verkiezingen geweest in de VS. De machtsverhoudingen zijn daar enigszins veranderd, constateer ik maar even aan deze kant van de oceaan. Brengt dat met zich mee dat deze minister een beetje de angst van zich af gaat werpen? Is hij nu bijvoorbeeld bereid om de oorlog in Iran wel te veroordelen? Kan hij de oproepen die Trump heeft gedaan om daar weer aanvallen te verrichten gewoon veroordelen? Laten we inzetten op vrede in plaats van op geweld en laten we een illegale oorlog gewoon een illegale oorlog noemen. Laten we die niet met zachte woorden omkleden, terwijl onze mensen hier in Nederland als gevolg van die oorlog de benzine niet meer kunnen betalen. Kom op voor onze eigen mensen, zou ik tegen deze minister zeggen. Dat betekent: harder zijn tegen Trump. U kunt het, minister, dus doe het!

De heer **Diederik van Dijk** (SGP):
Ik heb nog een interruptie op de heer Van Baarle. Hij spreekt over verkiezingen. Zoals we dat gewend zijn, begon hij met een aantal stevige opmerkingen over Israël. Maar juist sprekend over de verkiezingen: we zagen de Arabische partijen met historische zetelwinst en verdubbelingen van het aantal zetels. Erkent de heer Van Baarle dat hiermee het sprookje als zou Israël een apartheidspolitiek voeren, ook gewoon doorgeprikt is?

De heer **Van Baarle** (DENK):
Nee, want we zagen tijdens die verkiezingen ook verschillende berichten, ofwel van mensen die actief zijn bij die partijen, ofwel van mensen die niet actief zijn bij die partijen, over het feit dat er ook sprake was van veel tegenwerking. We hebben gezien dat de uitslagen van deze partijen hebben geleid tot uitsluiting. We hebben gezien dat deze partijen zijn geclassificeerd als partijen die terrorisme zouden ondersteunen. Er werd op een verschrikkelijke manier op gereageerd. Deze uitslag poetst ook de institutionele vormen van discriminatie en achterstelling die de Israëlische regering hanteert ten opzichte van Palestijnen niet weg. Het poetst ook de genocide die gepleegd wordt in Gaza niet weg. Het poetst ook de verschrikkelijke onderdrukking en het landjepik dat op de Westelijke Jordaanoever gebeurt niet weg. Mijn antwoord is dus nee, maar dat had de heer Van Dijk wel verwacht, denk ik.

De heer **Diederik van Dijk** (SGP):
Dat is een hele stapel van zaken die erbij worden gehaald, aan de hand van een hele concrete vraag. Erkent de heer Van Baarle ten minste dat heel veel burgers in Arabische

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

slash islamitische landen hun vingers zouden aflikken als ze net zo veel politieke rechten zouden hebben als de Arabieren in Israël?

De heer **Van Baarle** (DENK):
Dat erken ik niet. In de basiswetten van de zionistische staat Israël staat dat het exclusieve recht van zelfbeschikking in de staat Israël toebehoort aan Joden. Alleen zo'n wet geeft al aan dat de staat Israël een apartheidsstaat is die gericht is op het exclusieve zelfbeschikkingsrecht van slechts één groep. Ik ben tegen een etnostaat. Ik ben tegen een staat de zichzelf alleen richt op het zelfbeschikkingsrecht van één groep. Daar is namelijk een woord voor: apartheid. Ik ben tegen apartheid. Ik hoop dat de heer Van Dijk dat ook is.

De heer **Diederik van Dijk** (SGP):
De laatste keer. Volgens mij staat niemand in deze zaal apartheid voor. Alleen al de verkiezingsuitslag, met zo'n denderende winst van de Arabische partijen, laat al zien dat apartheidspolitiek, alsof die door Israël gevoerd zou worden, een sprookje is. Daar laat ik het bij.

De **voorzitter**:
Wilt u antwoorden? Dat begrijp ik. Gaat uw gang.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Ja, voorzitter, natuurlijk ga ik daarop antwoorden. Het is geen sprookje dat op de Westelijke Jordaanoever het land van Palestijnen wordt afgepakt, dat kolonisten daar, onder het toeziend oog van het Israëlische leger, Palestijnen mishandelen, vermoorden en hun huizen uit jagen. Het is geen sprookje dat de Israëlische regering doelbewust humanitaire hulp in Gaza tegenhoudt en daar de verschrikkelijkste misdaden pleegt. Het is geen sprookje dat in de basiswet van Israël staat: alleen zelfbeschikkingsrecht voor Joden en niet voor anderen. Dat zijn allemaal voorbeelden van misdaden, van apartheid, van het schoppen tegen de rechten van de Palestijnen en van het vermoorden van de Palestijnen. Het zijn geen sprookjes; het zijn feiten. Kijk naar de feiten. Wellicht dat u ooit overtuigd zult worden.

De **voorzitter**:
Oké, dank. Was dat uw inbreng, meneer Van Baarle?

De heer **Van Baarle** (DENK):
Had ik nog tijd dan? Want dan ga ik nog praten.

De **voorzitter**:
Nee, eigenlijk niet. Excuus.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Oké.

De **voorzitter**:
Dan ga ik vragen of de heer Diederik van Dijk het voorzitterschap over wil nemen, zodat ik hopelijk ook nog wat kan inbrengen.

Voorzitter: Diederik van Dijk

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

De **voorzitter**:
Dat wil ik graag doen. Ik geef graag de ruimte aan mevrouw Rajkowski van de VVD voor haar inbreng.

Mevrouw **Rajkowski** (VVD):
Dank, voorzitter. Ik wil het als eerst hebben over leveranties aan Oekraïne. De strijd in Oekraïne gaat over de veiligheid, vrijheid en welvaart van heel Europa. Rusland voert dagelijks massalere aanvallen uit op Oekraïense burgerdoelen en energie-infrastructuur, om de bevolking vóór een loodzware winter mentaal te breken. Daarom staat voor de VVD vast dat wij Oekraïne onverminderd en meerjarig moeten blijven steunen. Zolang de agressie vanuit Rusland voortduurt, zal ik deze boodschap blijven herhalen. Het is dus goed dat het kabinet dit jaar nog versneld 40 miljoen euro vrijmaakt voor het Ukraine Energy Support Fund.

Maar Nederland kan dit niet alleen. De verdeling van lasten in Europa is nog altijd scheef. Terwijl Noord-Europese en Midden-Europese landen, waaronder Nederland, vooroplopen en ruim boven de 0,25% van hun bbp leveren, blijven grote economieën, met name in Zuid-Europa, ver achter. Landen als Frankrijk, Spanje en Italië doen in verhouding tot hun economische omvang simpelweg niet genoeg. Mijn vraag is dus: kan de minister toezeggen dat hij zijn Europese collega's tijdens deze Raad aanspreekt op de scheve lastenverdeling en er bij de achterblijvers als Frankrijk en Spanje op aandringt dat zij hun financiële en militaire leveranties fors opschroeven?

Dan de onderhandelingen, want tegelijkertijd zien we dat de diplomatieke weg bewandeld blijft. De Verenigde Staten kondigden aan dat er in Abu Dhabi op 10 en 11 november bemiddeld zou worden tussen Oekraïne en Rusland — helaas nog op werkniveau. Daarnaast spreken Amerikaanse onderhandelaars ook deze week in Brussel met Frankrijk, Duitsland, het VK, de EU en de NAVO over veiligheidsgaranties, de Europese veiligheidsinfrastructuur en de wederopbouw van Oekraïne. Vrede en duurzame veiligheid voor toekomstige generaties willen we namelijk allemaal, maar duurzame vrede bereik je alleen als je spreekt vanuit kracht.

Juist nu moeten we de druk op Rusland opvoeren. Wat de VVD betreft worden er geen stappen gezet richting rehabilitatie of het normaliseren van de relaties met het regime van Poetin voordat we de stap van vrede hebben bereikt. In dat licht zijn de onthullingen in de Wall Street Journal van deze week naïef, en wat de VVD betreft ook onacceptabel. De Amerikaanse gezanten zouden achter de schermen aansturen op het hervatten van Russische gasleveranties aan Europa via Oekraïne, met een Amerikaans bedrijf als tussenpersoon om de Europese sancties te omzeilen. Er wordt zelfs gespeculeerd over de heropening van Nord Stream. Voor de VVD is dit volstrekt onbespreekbaar. Het is een gevaarlijke naïviteit om te denken dat je Poetin tot vrede verleidt met lucratieve gasdeals waarmee hij zijn oorlogskas kan gaan spekken.

Voorzitter. Minstens zo belangrijk is dat Europa hier zelf over gaat. Het kan niet zo zijn dat Amerikaanse onderhandelaars boven onze hoofden langs concessies op tafel leggen als wisselgeld in hun gesprek met Moskou. We hebben in de EU niet voor niets wettelijk vastgelegd dat Russisch gas eind 2027 volledig en definitief uitgefaseerd moet zijn. Kan de minister toezeggen dat Nederland deze week in Brussel richting de VS duidelijk zal maken dat er niet over Europa wordt onderhandeld zonder Europa en dat

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

een terugkeer van Russisch gas tot die tijd onder geen enkel beding op tafel ligt?

Dan mijn laatste …

De **voorzitter**:
Mevrouw Rajkowski, er is een interruptie van de heer Van Baarle.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Ik was even benieuwd of mevrouw Rajkowski samen met haar VVD-fractie, net zoals de heer Van Baarle samen met zijn DENK-fractie, vindt dat we nu wel wat steviger mogen zijn in de richting van de Verenigde Staten. Vindt zij ook dat dat betekent dat we met elkaar de waarheid moeten spreken in de richting van de VS en dat het wel een beetje klaar is met illegale aanvallen die een ontwrichtende werking hebben, waardoor mensen hier in Nederland de brandstof niet meer kunnen betalen? Vindt zij ook dat er op geen enkele manier meer ruimte kan zijn voor een nieuwe aanval? Vindt zij ook dat het geen pas heeft dat de Nederlandse regering zegt "ik ga daar niet over speculeren" en "ik heb daar niet echt een mening over"? Onze mensen kunnen de benzine niet meer betalen door Trump. Dat moeten we zeggen. Deelt mevrouw Rajkowski dat?

Mevrouw **Rajkowski** (VVD):
Dan ga ik de heer Van Baarle toch teleurstellen, omdat ik ook nu ongeveer eenzelfde soort antwoord zal geven. Ik zag inderdaad dat Trump heeft aangekondigd om eventueel na de midterms weer een aanval te openen. We hebben het liefst nog steeds zo veel mogelijk vrede in het Midden-Oosten. Wij zullen niet voorstellen om dat te gaan doen, maar ik ga het hier ook niet honderd procent veroordelen. Ik zie ook wat voor regime er is in Iran en wat dat doet richting de bevolking daar en hier in Europa. Ook op Nederlandse bodem vinden liquidaties plaats. Dus helaas, meneer Van Baarle, het standpunt van de VVD hierover is ongewijzigd.

De **voorzitter**:
Een vervolginterruptie van de heer Van Baarle.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Over het regime in Iran zijn we het eens. Ik vind de repressie en onderdrukking van mensen en het vermoorden van mensen in Iran verschrikkelijk. Daarom steunen wij de voorstellen om, als gevolg daarvan, sancties in te stellen. Ik zou alleen willen dat als wij terecht schendingen van het internationaal recht veroordelen, we dat ook bij Trump doen, dus dat we dat ook bij de VS doen. Ik zie bij de VVD en bij de Nederlandse regering een patroon als het gaat om Trump. Ik zie het niet alleen bij de illegale oorlog in Iran, maar ook bij de operatie in Venezuela, die gewoon niet mag. Het doodschieten van mensen op boten in de Caribische Zee mag gewoon niet. Ik zie het ook bij de humanitaire blokkade tegen Cuba, waarbij Nederland nu anders is gaan stemmen. We kijken weg van het internationaal recht om de VS te pleasen, om Trump te pleasen. Dat kan toch niet, zeg ik tegen mevrouw Rajkowski. We laten ons al in het pak naaien voordat er een gesprek met de VS is. We zitten al op onze knieën voordat er een gesprek is. We binden in. Waarom doen we dat?

De **voorzitter**:
Wilt u de interruptie afronden, meneer Van Baarle? Dank u.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Mevrouw **Rajkowski** (VVD):
Om te beginnen bedoel ik uiteraard niet dat wie dan ook het hele regime in Iran steunt. Zo heb ik mijn antwoord niet bedoeld. Ik heb al eerder gezegd dat ik ook wel zie dat de relatie met de VS vanuit Nederland veranderd is. Ik vind het ingewikkeld. Ik zie dat wat Trump zegt, wat we op diplomatiek niveau zien en wat we op defensie of samenwerken op inlichtingen zien, niet allemaal hetzelfde is. Ik gebruik hier het woord "ingewikkeld". Dat gaat voor de heer Van Baarle vast niet ver genoeg in het kader van wat Trump roept en de dingen die hij doet. Ik zie echter dat Amerika breder is dan alleen de heer Trump, en dat we op het gebied van defensie en inlichtingen heel goed met elkaar samenwerken. Dat zou ik willen vasthouden. Dat we meer op eigen benen moeten staan, zodat we meer over onze eigen veiligheid gaan, ben ik helemaal met de heer Van Baarle eens.

De **voorzitter**:
Meneer Van Baarle, puntig graag.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Ja, puntig. Mevrouw Rajkowski zou met haar VVD-fractie ook moeten inzien dat deze opstelling contrair is aan het Nederlandse belang. Als Trump samen met Netanyahu het Midden-Oosten weer destabiliseert, waardoor onze mensen hier in Nederland problemen ervaren met het betalen van benzine, is het niet in ons belang om daarvan weg te kijken. Op het moment dat Trump brandstof koopt van Poetin, zodat Poetin met dat geld weer onrust kan stoken op ons continent, is dat niet in ons belang. Als Trump in de Caribische Zee allemaal onrust stookt en illegale dingen doet waarvan onze mensen op de eilanden last ondervinden, is het niet in ons belang. Ziet mevrouw Rajkowski niet dat zij met deze opstelling onvoldoende opkomt voor ons belang? Het is in ons belang om harder te zijn tegen Trump.

Mevrouw **Rajkowski** (VVD):
Ja, en tegelijkertijd constateer ik ook wel dat de relatie met de VS als het gaat om het buitenlandbeleid … Ik constateer dat we minder op één lijn liggen dan in de afgelopen decennia. Volgens mij kunnen we dat gewoon openbaar zien. Ik ben het ook met de heer Van Baarle eens dat het in ons belang is dat het in de wereld zo rustig mogelijk is. Ik vind het ook erg jammer dat de westerse naïeve bubbel de laatste jaren is doorgeprikt en dat de wereld blijkbaar niet zo werkt als er mensen aan de knoppen zitten die niet bezig zijn met vrede, maar met onrust, geweld of schurende uitspraken.

Natuurlijk moeten we ook minder geld aan de pomp betalen, maar volgens mij is daar gisteren tot 00.30 uur uitvoerig over gedebatteerd.

De **voorzitter**:
Ik zie geen andere interrupties. Maakt mevrouw Rajkowski haar bijdrage af?

Mevrouw **Rajkowski** (VVD):
Ja. Ik wilde het nog over desinformatie hebben. Rusland voert namelijk elke dag een actieve informatieoorlog tegen ons. We zien in de afgelopen twee weken een schrikbarende toename van zeer georkestreerde desinformatieacties online, vaak ook nog met hele theatervoorstellingen op straat in Oekraïne — zo noem ik het maar even. Maar denk ook aan wat er gebeurt bij evacuaties uit het bezette Olesjky. Moskou heeft die stad eerst zelf verwoest, heeft kritieke infrastructuur vernietigd, inwoners

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

uitgehongerd en medische zorg afgesneden en heeft de burgerbevolking maandenlang als menselijk schild gebruikt, en nu nodigt het Kremlin de internationale pers uit voor een strak geregisseerde propagandashow om te laten zien: wij zijn de redders voor mensen in humanitaire nood. Driekwart van de geëvacueerden koos ervoor om uiteindelijk terug te keren naar Oekraïens grondgebied, in plaats van naar Rusland of het bezette gebied. Als dit is wat mensen in dat gebied kiezen, spreekt dat volgens mij boekdelen over het ware gezicht van de Russische bezetting. Het Russische narratief mag dus ook niet onweersproken blijven. Kan de minister toezeggen dat hij zich in EU-verband, bijvoorbeeld via de EDEO en EUvsDisinfo, zal inzetten om deze Russische leugens te ontkrachten?

Voorzitter. Dan mijn laatste punt, want ik kijk ook naar de tijd. Ik wil toch ook nog even stilstaan bij de zaak-Insiya. Het blijft hartverscheurend dat een Nederlandse staatsburger ruim tien jaar na een gewelddadige ontvoering uit Amsterdam nog steeds niet herenigd is met haar moeder. Wij blijven van mening dat deze zaak diplomatieke aandacht verdient. Kan de minister toezeggen dat het kabinet deze situatie tijdens gesprekken met India onder de aandacht blijft brengen?

Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Ik zie geen interrupties. Dan geef ik het voorzitterschap graag terug aan mevrouw Rajkowski.

Voorzitter: Rajkowski

De **voorzitter**:
Dank. Ik kijk naar mijn rechterzijde. Hoelang denkt de bewindspersoon nodig te hebben voor de schorsing? 25 minuten. Dan gaan we om 10.50 uur verder.

De vergadering wordt van 10.24 uur tot 10.57 uur geschorst.

De **voorzitter**:
Ik heropen bij dezen de vergadering van de commissie voor Buitenlandse Zaken over de Raad Buitenlandse Zaken 16 november 2026. Dan kijk ik naar mijn rechterkant, naar de minister, voor zijn beantwoording in eerste termijn. Gaat uw gang.

Minister **Berendsen**:
Dank u wel, voorzitter. Ik heb de volgende blokjes: Rusland en Oekraïne, Midden-Oosten, Sudan, en overig. Daar zit ook het ICC nadrukkelijk in. Dank voor de vragen die gesteld zijn door de commissie.

De heer Van Lanschot vroeg naar nieuwe sancties tegen Rusland, onder andere inreismaatregelen. Nederland neemt consequent het voortouw in het verhogen van de druk op Rusland met nieuwe sancties en zal dat bij deze RBZ weer doen. We zullen oproepen om de druk verder op te voeren, omdat ons standpunt steeds is: meer steun aan Oekraïne en meer druk op Rusland, om Rusland uiteindelijk te bewegen om een staakt-het-vuren te accepteren en naar de onderhandelingstafel te komen. Voor ons liggen alle opties op tafel, ook het visuminstrumentarium. Daar wordt in Europees verband ook het gesprek over gevoerd. Dat zullen we ook bij de komende RBZ doen.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

De heer Van Lanschot vroeg ook naar het SAFE-programma. Het kabinet heeft kennisgenomen van de tweede aanvraagronde voor de resterende SAFE-middelen. Op dit moment worden de mogelijkheden verkend voor een eventuele Nederlandse deelname. Het kabinet zal de suggesties van het CDA hierin meenemen. Het kabinet steunt ook het voornemen van de Commissie om de resterende SAFE-middelen in te zetten ten behoeve van militaire steun aan Oekraïne, waaronder de aanschaf van raketten en drones via mogelijkheden voor coproductie. Uw fractie heeft dezelfde vraag op 3 november ook schriftelijk gesteld aan de minister van Defensie, dus voor de verdere beantwoording verwijs ik graag naar de antwoorden van de minister van Defensie op die vraag.

De heer Van Dijk en de heer Van Lanschot vroegen naar de Zwarte Zee en een eventuele missie. Nederland is solidair met de bondgenoten Roemenië, Bulgarije en Turkije en spant zich er ook voor in om de maritieme veiligheid in deze regio te versterken. Wij dragen onder andere bij met MQ-9 Reaperdrones langs de NAVO-oostflank en met een recente donatie, samen met België, van zeven mijnenjagers aan Bulgarije. Daarmee dragen we direct bij aan de veiligheid in de regio. Het is wel aan de Zwarte Zeelanden zelf om aan te geven op welke manier zij ondersteund willen worden en of dat in de vorm van een missie is of anderszins. Op basis daarvan zullen we bekijken op welke manier we inzet kunnen leveren.

De heer Van Dijk vroeg of donorcoördinatie ook terechtkomt bij gemeenschappen bij de frontlinie. Het kabinet zet zich ervoor in dat niet-militaire steun, bijvoorbeeld op het gebied van water, energie en humanitaire hulp, ook de gemeenschappen bereikt. We doen dat via het Ukraine Humanitarian Fund van de VN en ook via het ICRC, om de humanitaire noden te verlichten, die in de frontlijngebieden het hoogst zijn. Daarbij werken we ook nauw samen met lokale organisaties, omdat die ook als een van de weinige toegang hebben tot de gemeenschappen in die gebieden.

Dan over optreden tegen sanctieontwijking en de rol van het Europees Openbaar Ministerie daarin. Wij vinden dat ons OM en de FIOD, en bijvoorbeeld ook Team POSS van de Douane, goed geëquipeerd zijn om sanctieovertreding in Nederland aan te pakken. Ik ben ook trots op het werk dat zij op dat gebied leveren. Tegelijkertijd zien we als kabinet ook dat sanctieomzeiling in toenemende mate een grensoverschrijdend fenomeen is en dat er ook een Europese oplossing nodig is. Om de effectiviteit van sancties EU-breed te vergroten spannen we ons in voor de oprichting van een EU-sanctie-instelling, zoals ook is aangekondigd in het coalitieakkoord.

Het kabinet zet zich in voor het gebruik van de bevroren tegoeden die zich op EU-grondgebied bevinden. Naar onze mening moet de agressor immers betalen voor de aangerichte schade. De noden in Oekraïne zijn groot. Wij vragen in allerlei contacten, in ministeriële fora en ook in de RBZ om het gebruik van deze geïmmobiliseerde tegoeden. Daarbij hebben we steeds het verzoek gedaan aan de Europese Commissie, samen met Polen, Spanje en Zweden, om met een voorstel te komen. Het voorstel van afgelopen december kon niet op een meerderheid rekenen, maar het gaat om een voorstel dat bijvoorbeeld de zorgen van onder andere België adresseert, waarbij vervolgens gekeken wordt hoe de tegoeden gebruikt kunnen worden. Dat verzoek ligt bij de Europese Commissie. Ik zal bij de komende RBZ nogmaals ertoe oproepen om zo snel mogelijk met een voorstel te komen.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Mevrouw Dobbe vroeg naar de oefening van de Multinational Force Ukraine. We moeten ons als Europa actief blijven engageren. We moeten onze verantwoordelijkheid nemen en voorbereid zijn op een nieuwe fase in de onderhandelingen en een mogelijk staakt-het-vuren. Op dit moment zien we geen serieuze beweging vanuit Rusland om serieus te onderhandelen en een staakt-het-vuren af te kondigen, maar we moeten wel daarop voorbereid zijn. De plannen van de coalition of the willing en de Nederlandse betrokkenheid dragen daaraan bij, inclusief de deelname aan de oefening. Met de deelname aan die oefening is er geen sprake van activatie van de missie. Een mogelijke Nederlandse deelname aan de missie zelf is onder voorbehoud van politieke besluitvorming, zoals het kabinet internationaal ook uitdraagt. Dat betekent dat onze internationale partners ook weten dat wij daar nog een politiek proces te belopen hebben. De besluiten over de daadwerkelijke inzet volgen pas zodra een staakt-het-vuren aanstaande lijkt. We zullen het gesprek met de Kamer op zorgvuldige wijze vervolgen als het gaat om de inzet van onze militairen.

Dan kom ik bij de zorgen over Starlink. De berichtgeving over de beperking van het Oekraïens gebruik van Starlink was inderdaad zorgwekkend. In principe is het nu weer in de lucht, maar het feit dat dat kan gebeuren is zorgwekkend. Dit is namelijk essentieel. Ook de militaire variant Starshield is essentieel voor Oekraïne om zich te verdedigen tegen de Russische agressieoorlog. Op dit moment zijn er geen geschikte alternatieven die een met Starlink vergelijkbare kwaliteit bieden. Dat is een realiteit en daarom is het inderdaad van belang dat we de Europese capaciteit uitbouwen en streven naar verschillende alternatieven op dit gebied. In dit licht investeert de EU ook in IRIS^2, een eigen satellietconstellatie voor beveiligde communicatie.

De **voorzitter**:
Er is een interruptie van mevrouw Dobbe. Ik wil voorstellen om ook hier de interrupties eerst te limiteren tot vier. We hebben de tijd, dus misschien lukt het wel om er meer te doen, maar laten we met vier beginnen.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Het gaat mij om de Nederlandse deelname aan de Multinational Force Ukraine van de coalition of the willing die gaat oefenen in Polen. Deze minister zegt dat er geen sprake is van activatie van deze missie. Dat klopt, want het is een missie die pas zou plaatsvinden nadat er een vredesakkoord zou zijn tussen Rusland en Oekraïne. Daar zou deze missie dan onderdeel van uitmaken. Wij zouden dan als parlement mogen besluiten over de voorwaarden van deze missie, maar we gaan al wel oefenen met deze missie. Hoezo is de deelname van Nederland nog voorbehouden aan een parlementair proces op het moment dat we nu al gaan deelnemen aan deze missie? Want die oefening maakt er ook deel van uit. Dat zit mij niet lekker, want op het moment dat wij deelnemen aan een missie, moeten we weten onder welke voorwaarden dat is en welke risico's dat met zich meebrengt, ook voor onze troepen et cetera. Ik heb het gevoel dat nu vooruitgelopen wordt op besluitvorming die nog niet is geweest.

Minister **Berendsen**:
Willen wij met de Kamers een gesprek kunnen voeren over de voorwaarden en de kaders van zo'n missie die gebaseerd is op een staakt-het-vuren en de situatie, dan hebben wij de voorwaarden van een staakt-het-vuren nodig en de kaders die dan gelden. Die hebben we op dit moment niet. Dat ontslaat ons niet van de

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

verantwoordelijkheid om er alles aan te doen om voorbereid te zijn op eventuele inzet op het moment dat dat nodig is. Dat is natuurlijk meteen op het moment dat een staakt-het-vuren is afgekondigd. Wij doen oefeningen. Zoals ik net ook zei, weten onze internationale partners dat wij een politiek proces moeten doorlopen om daadwerkelijk deel te kunnen nemen aan de missie. Tegelijkertijd nemen we onze verantwoordelijkheid in het oefenen voor die missie, zodat we klaarstaan als het kader geschikt is om deel te nemen aan die missie. Dat is het proces dat voor ons ligt.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Je kan oefenen, maar dit is niet zomaar een oefening. Dit is een oefening die deel uitmaakt van een missie waar wij nog geen akkoord op hebben gegeven en waar we de voorwaarden niet van kennen. Dat vind ik wel echt problematisch. Ik vind dat hier heel makkelijk zo wordt gedaan alsof je dan nog een zorgvuldig parlementair proces kunt doorlopen. Dat is natuurlijk niet zo, want je hebt al geoefend en de bondgenoten in die missie rekenen op jou, want je was onderdeel van die oefening. Vervolgens ga je dan zeggen: we doen toch niet mee. Wat heeft dit voor zin, als dat de uitkomst zou kunnen zijn? Ik zeg niet dat de uitkomst moet zijn dat we wel of niet deelnemen aan die missie, maar we hebben daar gewoon nog geen besluit over genomen. Je kan toch niet met goed fatsoen daarna nog zeggen: sorry, maar er is ook nog een mogelijkheid dat we niet meedoen? Waarom oefenen we dan nu in de context van die missie?

Minister **Berendsen**:
In iedere fase hiervan neemt Nederland zijn verantwoordelijkheid. Op dit moment gaat het om oefenen met onze bondgenoten voor een situatie die zich eventueel kan voordoen. In een volgende fase voeren wij het gesprek met de Kamer. Dat doen we op het moment dat de kaders van een eventuele missie duidelijk zouden zijn. Daar volgt vervolgens ook een voorgenomen besluit uit.

De **voorzitter**:
Oké. Gaat u verder.

Minister **Berendsen**:
Dan ga ik naar de steun die wij aan Oekraïne geven en het punt dat we zien dat bondgenoten, andere partners, daarin achterblijven. Wij hebben inderdaad extra steun aangekondigd. Wij vinden dat de steun aan Oekraïne blijvend moet zijn, omdat Oekraïne die steun hard nodig heeft. Wij doen inderdaad ons deel. We doen meer dan ons deel als je kijkt naar partners die daarin achterblijven. Ik blijf me daarom in Europa en daarbuiten hardmaken voor een betere verdeling van de lasten. Iedereen heeft een verantwoordelijkheid om Oekraïne te steunen. De beste manier om dat voor elkaar te krijgen, is de financiering via Europa, zoals de Ukraine Support Loan. We vragen de Commissie om snel met opties te komen. Daarbij dringen we ook aan op het uitwerken van bevroren tegoeden; dat heb ik net al gezegd.

Meneer Hoogeveen vroeg in dat kader specifiek naar het MFK. Het kabinet zet in op een modern MFK, met nadruk op concurrentievermogen, defensie, veiligheid en migratie. Financiering voor Oekraïne via het volgende MFK is ook een prioriteit in deze onderhandelingen. We zetten juist in op steun aan Oekraïne onder het MFK, zodat alle lidstaten gezamenlijk bijdragen. In de meest recente onderhandelingsbox gaat het om een pakket van ongeveer 90 miljard euro, maar die onderhandelingen zijn nog niet afgerond. Ondanks dat wij ons zorgen maken over het feit dat partners niet de steun

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

geven die wij eigenlijk van ze zouden verwachten op basis van wat wij doen, ontslaat dat ons niet van de verantwoordelijkheid om te doen wat wij moeten doen om Oekraïne te steunen.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Dan zou ik de minister wel het volgende willen meegeven. Wij worden door een aantal landen die Oekraïne onvoldoende steunen, zeker als je het vergelijkt met hoe wij dat doen, weggezet als vrekkige landen. "De vrekkige vijf." Als je kijkt naar hoeveel wij afdragen aan de Europese Unie, hoeveel wij afdragen aan ontwikkelingssamenwerking en hoeveel wij afdragen aan Oekraïne, zijn wij allesbehalve vrekkig; dan zijn wij juist zeer solidair. We zien nu dat er landen zijn die als een emmer achter de boot hangen als het aankomt op steun aan Oekraïne. Dan zou het toch op z'n minst verstandig zijn om dat mee te nemen in de MFK-onderhandelingen? Als de betreffende landen een zeer inefficiënte landbouwsector in stand willen houden, volgespekt met subsidies, en weigeren om Oekraïne te steunen, dan moeten we er uiteindelijk toch op inzetten dat dat ook wel een tandje minder mag in het MFK, juist om te zorgen dat we Oekraïne steunen, wat die landen ook onderstrepen?

Minister **Berendsen**:
Dit is inderdaad onderdeel van onze onderhandelingsinzet. Naast het MFK gaat het dan inderdaad om steun aan Oekraïne en investeringen in ontwikkelingssamenwerking, maar ook om alle buitenlandse investeringen die in heel Europa gedaan worden, ook door Nederlandse partijen. Het is volstrekt helder dat wij meer dan onze verantwoordelijkheid nemen in wat we gezamenlijk behoren te doen. Dit is inderdaad onderdeel van de gesprekken die ik met mijn collega's voer om dat beeld bij te stellen. Wij zijn niet vrekkig. Op allerlei gebieden dragen wij onze verantwoordelijkheid. We verwachten van andere landen dat ze dat ook doen.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Even voor de duidelijkheid: wordt dat dan ook aangegeven als het specifiek om het MFK gaat, dus dat de hele classificatie "vrekkig" sowieso misplaatst is, maar ook dat de koppeling van steun aan Oekraïne, het gebrek aan bilaterale steun, dan ook maar uit het MFK gehaald kan worden?

Minister **Berendsen**:
Onderdeel van de onderhandelingen die wij over het MFK voeren, is wijzen op de verantwoordelijkheid die wij naast het MFK met een aantal partners bilateraal dragen voor steun aan Oekraïne, en dat dat volstrekt onevenredig verdeeld is op dit moment. Dat betekent niet dat wij overwegen om minder te doen. Wij nemen onze verantwoordelijkheid. Maar als onderdeel van het gesprek dat wij over de gezamenlijke Europese begroting voeren, wordt nu inderdaad ook gekeken naar wat landen doen op prioriteiten. Steun aan Oekraïne is op dit moment gewoon een prioriteit.

De **voorzitter**:
Gaat u verder.

Minister **Berendsen**:
Voor wat betreft Russisch gas: het kabinet is van mening dat afspraken over de veiligheid van Europa niet zonder Europa kunnen worden gemaakt. De Europese landen moeten nauw betrokken zijn bij eventuele gesprekken die rechtstreeks raken aan onze

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

belangen. Nederland blijft dit uitdragen, samen met de andere EU-lidstaten. De Nederlandse inzet ten aanzien van Russisch gas is helder. De EU heeft besloten om de import van Russisch gas stapsgewijs en uiterlijk in het najaar van 2027 volledig uit te faseren. Het kabinet staat hierachter en blijft dit ook steunen.

Dan de levering van Patriots vanuit de Verenigde Staten. Oekraïne heeft bij Amerika een bestelling geplaatst van 500 Patriot PAC-3 interceptors met financiering door de EU, onder andere via de Ukraine Support Loan en de bilaterale inleg van Noorwegen, Duitsland en Canada. De normale levertijd van deze bestellingen is ongeveer drie jaar. De VS hebben richting Oekraïne aangegeven dat ze zich zullen inspannen om de interceptors eerder te leveren. Ook Nederland zal zich er met de partners hard voor maken om de levertijd aanzienlijk te verkorten.

Ik kom op intensiever contact met Rusland. Het is duidelijk dat Rusland op dit moment nog niet de bereidheid toont om de oorlog te stoppen, om een staakt-het-vuren te accepteren en om serieus te onderhandelen. Het is goed dat de boodschap dat Rusland de agressieoorlog tegen Oekraïne dient te stoppen, nog eens is onderstreept in het telefoongesprek dat door de Noorse en Finse leiders is gevoerd. Wij zijn betrokken bij het onderhandelingsproces. Onze inzet is duidelijk: er kan niet zonder Europa over Europa worden besloten. Ik hoop dat we in de komende weken stappen kunnen zetten als het gaat om de vraag in welke vorm Europa aan welke tafel zit.

Ik wil het nog even specifiek hebben over desinformatie. We zien inderdaad Russische desinformatie en FIMI-campagnes. Die vormen een directe aanval op het vrije publieke debat en op onze nationale veiligheid. Daarom zet dit kabinet zich er actief voor in om de Russische desinformatie, zoals rond Olesjky, tegen te gaan. In EU-verband doen we dat nauw samen met de EDEO, onder meer via het Rapid Alert System, om misleidende Russische narratieven gezamenlijk te detecteren, te analyseren en te ontkrachten. Ook in andere internationale verbanden, zoals de NAVO, de G7 en de Ukraine Communications Group, werkt Nederland samen om de Russische informatieoperatie te weerleggen en om de impact ervan te beperken. Dit was het blokje Rusland en Oekraïne.

Ik ga naar het blokje Midden-Oosten. Ik begin met de Straat van Hormuz en de mogelijke nieuwe escalatieronde. De spanningen in de regio zijn nog steeds zorgwekkend. Iedereen is er bij gebaat dat dit conflict snel de-escaleert. Ik wil niet vooruitlopen op mogelijke scenario's die nog ongewis zijn, maar ik wil wel onderstrepen dat het kabinet van mening is dat alleen een diplomatieke oplossing dit conflict duurzaam kan beëindigen. Die boodschap breng ik in al mijn contacten, zowel Europees als daarbuiten, steeds over. Dat heb ik vanaf het begin van het conflict gedaan. Daarnaast spreken we steeds onze steun uit voor de inspanningen van landen in de regio, zoals Qatar, die alles in het werk stellen om een diplomatieke oplossing te vinden. Dat is de inzet die wij op dit gebied plegen.

Dan de politieke uitwerking van de Hormuz-coalitie. Die coalitie bestaat uit een politieke coalitie en een militaire missie. De politieke coalitie is een breder verband. Wij staan in regulier contact met al deze landen. De militaire missie zal pas actief worden als er sprake is van een zogenaamde permissive environment. Dat betekent dat de uiteindelijke uitwerking nog steeds afhankelijk is van de omstandigheden op dat moment om zo effectief mogelijk te kunnen zijn. Wij staan al heel lang klaar, gereed en

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

gepositioneerd om een bijdrage te leveren, maar ook daarvoor geldt dat er op dit moment geen kader is vast te stellen voor een missie en dat we dus ook niet tot activatie van een missie kunnen overgaan. Als die situatie ontstaat, dan doen we dat zorgvuldig met de Kamer.

Dan de ruimte om de Golfstaten extra bij te staan. Ik herken me volledig in het beeld dat de Golfstaten voor Nederland en Europa hele belangrijke partners zijn. Ik heb net al verwezen naar de belangrijke rol die zij spelen ten aanzien van de-escalatie en een diplomatieke oplossing. Verschillende Europese landen geven al steun aan de Golfstaten, zoals Frankrijk, Italië, Griekenland en het Verenigd Koninkrijk. Wij kijken ook actief naar mogelijkheden om bij te dragen, waarbij we ook rekening moeten houden met onze verplichtingen in NAVO-verband en beschikbare capaciteiten én onze steun aan Oekraïne en de inzet die we daar plegen. Maar er is volop contact met die landen.

Dan Syrië. Sinds de val van het Assad-regime zijn de banden met Syrië aan het herstellen. We volgen de ontwikkelingen kritisch, ook met een constructieve blik. De hernieuwde relatie met Syrië is gestoeld op samenwerking en wederzijdse belangen, maar dat neemt niet weg dat de rechten van de inwoners van Syrië cruciaal blijven. We zijn voor een inclusieve politieke transitie, waarbij alle Syriërs ook een plek hebben in de Syrische maatschappij. In alle contacten met de Syrische regering benadruk ik het belang van de bescherming van alle gemeenschappen in Syrië. Dat zal ik ook blijven doen. Dat heb ik gedaan tijdens mijn bezoek aan Damascus en dat heeft ook onze premier gedaan tijdens zijn gesprek met de president in New York.

Dan is er gevraagd naar het eventueel opheffen van EU-sancties richting Syrië. Wij zijn en blijven voorstander van de inzet van sanctiemaatregelen bij ernstige mensenrechtenschendingen in Syrië. Wij blijven ons inzetten voor het behouden van de EU-sancties tegen personen en entiteiten die verantwoordelijk zijn voor oorlogsmisdaden of ernstige mensenrechtenschendingen in Syrië.

Dan Israël en Gaza. Het kabinet maakt zich, net als heel veel Nederlanders, grote zorgen over de situatie in de Palestijnse gebieden, ook op de Westelijke Jordaanoever. Onze boodschap, ook vanuit de Europese Unie, aan zowel de demissionaire als de toekomstige Israëlische regering, blijft onverantwoord. Eh, onveranderd. Soms zitten versprekingen op de mooiste momenten. Er moet meer humanitaire hulp Gaza binnenkomen. Het kolonistengeweld moet stoppen. De uitbreiding van nederzettingen, waaronder in E1-gebied, moet stoppen. Een duurzame verlenging van de banking waiver, een vrijgave van Palestijnse belastinggelden, blijft cruciaal. En zoals bekend in uw Kamer liggen er sinds de door Nederland geïnitieerde evaluatie van de Israëlische naleving van artikel 2 van het EU-Israël-associatieakkoord voorstellen voor EU-maatregelen op tafel. Die hebben op dit moment onvoldoende draagvlak onder de lidstaten. Ja, de verkiezingen zijn geweest, maar op dit moment is er geen zicht op welke regering er eventueel zou kunnen komen, noch is er zicht op of er wel of niet nieuwe verkiezingen zouden komen. Dat betekent, ook op basis van de gesprekken die ik de afgelopen dagen gevoerd heb, dat het speelveld in Europa voor het nemen van maatregelen onveranderd is, omdat men wel kijkt op welke manier men het meest effectief kan zijn om druk uit te oefenen op een nieuwe Israëlische regering. De samenstelling daarvan is op dit moment nog onbekend. We zijn er voorstander van om die maatregelen allemaal op tafel te houden, om de druk op Israël en een nieuwe regering te behouden. We blijven hier ook over in gesprek met de Europese lidstaten.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Dan het toelaten van journalisten. Juist in conflictsituaties is het werk van journalisten cruciaal en onmisbaar. Het is van groot belang dat internationale journalisten toegang krijgen tot Gaza. Het kabinet heeft Israël hier conform meerdere moties meermaals toe opgeroepen, met name middels het initiatief voor de verklaring van de Media Freedom Coalition op 28 juli, dat door een brede coalitie van landen ook werd ondersteund. Dit onderwerp heeft onze blijvende aandacht en we zullen daar ook toe blijven oproepen.

Dan de aanvallen op hulpverleners. Laat ik vooropstellen dat hulpverleners nooit het doelwit mogen zijn van aanvallen of geweld. Dus in de eerste plaats is het de verantwoordelijkheid van Israël om op nationaal niveau onderzoek te doen. Wij zien op dit moment te weinig onderzoek en berechting door Israël zelf. Nederland spreekt Israël hier consequent op aan en zal dat ook blijven doen. Wij blijven ons ook extra inzetten voor het versterken van internationale onderzoekscapaciteit, onder meer via de financiering van de VN-Hoge Commissaris voor de Mensenrechten. In VN-verband roept Nederland ook op tot onafhankelijk onderzoek naar mogelijke schendingen van het internationaal recht. We hebben dat onder meer tijdens de open debatten over het Midden-Oosten in de VN-Veiligheidsraad en de Mensenrechtenraad gedaan. Dat gebeurt ook in Europees verband, bijvoorbeeld tijdens de RBZ.

Voorzitter. Dit was het mapje Midden-Oosten.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Ik heb best wel wat gevraagd over het Midden-Oosten. Ik heb ook gevraagd om een reactie op het rapport van de CAVV. De uitkomsten en de conclusies van de CAVV, en het feit dat zij zelf het initiatief namen tot het maken van dit rapport, omdat zij zien dat Nederland niet consequent het internationale recht handhaaft en uitdraagt, vind ik nogal schokkend. Ik wil daar graag een reactie op, en dat heeft ook een relatie met de houding van dit kabinet ten opzichte van wat er nu gebeurt in de Palestijnse gebieden en in Gaza. Daar wil ik dus een reactie op, want daar heb ik naar gevraagd. Ook mis ik nog één motie, waar ik ook naar gevraagd heb, namelijk de motie die de minister heel concreet oproept om van de EU maatregelen tegen Israël te eisen als het E1-project wordt voortgezet. Daar heeft de Kamer om gevraagd. Dus wat gaat u doen? En wat gaat u bij de aankomende Raad met die andere twee moties doen? Ik hoor de minister namelijk zeggen "er zijn grote zorgen" en "we blijven oproepen", maar die andere twee moties vragen ook wel echt om concrete opvolging en terugkoppeling. Daarbij gaat het om journalisten en onafhankelijk onderzoek. Dan is een algemeen antwoord als "daar blijven we ons voor inzetten" voor mij niet genoeg. Ik wil graag weten wat deze minister dus gaat doen in de aankomende Raad. Sorry, voorzitter, dat was een beetje lang, maar dat komt ook omdat een van de vragen over de CAVV niet was beantwoord.

De **voorzitter**:
Helder. Zijn er nog anderen die iets gemist hebben?

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
In het blokje Midden-Oosten?

De **voorzitter**:
Ja, in het blokje Midden-Oosten. Nee? Oké, minister, gaat uw gang.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Minister **Berendsen**:
Wat betreft het tweede gedeelte van de vraag, namelijk de uitvoering van de moties, heb ik net in mijn beantwoording aangegeven dat deze onderwerpen allemaal onderdeel zijn van onze oproep die we ook in de RBZ continu doen als het gaat om de zorgen die wij hebben over de Israëlische regering en de specifieke elementen die mevrouw Dobbe zojuist benoemde. Ik heb ook aangegeven dat we op dit moment voor daadwerkelijke maatregelen tegen Israël, waarbij wij er altijd voorkeur aan geven om dat in Europees verband te doen, in een bepaalde fase zitten, tussen verkiezingen en een eventuele nieuwe regering of nieuwe verkiezingen in Israël. Dat betekent dat er in EU-verband op dit moment geen beweging zit in het speelveld. Dat kan veranderen op het moment dat er een nieuwe Israëlische regering is die bepaald beleid voorstaat, maar dat is op dit moment niet de situatie. Dus mijn rol is om deze zorgen te blijven uiten en dit op de agenda te houden en te kijken op welke manier we uiteindelijk ook in Europa weer een stap verder kunnen zetten, maar ik zie ook dat het speelveld in deze tussenfase niet is veranderd.

Voor wat betreft het CAVV-advies: we hebben natuurlijk de verantwoordelijkheid om het internationaal recht actief te blijven bevorderen. Dat doet het kabinet ook. Wij roepen ook continu iedereen op om zich aan het internationaal recht te houden. Dat nemen we zeer serieus. Dat doen we in alle mogelijke conflicten. Ik ben ook blij met het advies dat er ligt. Wij zullen dit advies zorgvuldig bestuderen en daar ook binnen de gestelde termijn op reageren.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Dat er in de EU geen draagvlak is voor bepaalde maatregelen, is al best wel lang zo. Het is ook heel duidelijk — en daar hebben we ook meerdere adviezen over gezien — dat je op het moment dat het binnen de Europese Unie niet lukt, wel verplicht bent om verder te kijken en om, ook als derde staat binnen het Genocideverdrag, "alles te doen wat redelijkerwijs kan om genocide te stóppen", in dit geval. Ik mis al een aantal jaren, en nu ook bij deze minister, toch de wil om te kijken wat we kunnen doen als wat wij doen en wat wij uitdragen, niet werkt. Dan hebben wij de verantwoordelijkheid om meer te doen. Ik denk ook dat dat precies is wat de CAVV zegt. De conclusie van het CAVV-advies is niet dat "deze regering zich blijft inzetten voor het internationaal recht", zoals deze minister zegt. Nee, de conclusie van de CAVV is dat het internationaal recht, de internationale rechtsorde, wordt "gerelativeerd en terzijde geschoven in het kader van machtspolitiek." Zo hebben zij dat geformuleerd. En dat zie ik dus heel erg terug in de houding van dit kabinet richting Israël, dat genocide pleegt. Dat is de ergste misdaad tegen de menselijkheid die je kan plegen. Kan de minister daarop reflecteren? Want het antwoord "we blijven ons inzetten voor het internationaal recht", en ondertussen niet opschalen en geen extra maatregelen nemen om die genocide te stoppen, valt voor mij niet met elkaar te rijmen. Dat is ook wat de CAVV concludeert.

Minister **Berendsen**:
Wij nemen onze verplichtingen op basis van het internationaal recht serieus. De afgelopen maanden heeft ook dit kabinet stappen gezet om de druk op Israël verder op te voeren. We zien dat die druk ook zo ervaren wordt. We zien ook een tegenreactie van Israël. Ik herken mij dus absoluut niet in het beeld dat wij de druk niet verder zouden opvoeren of dat wij, op het moment dat er te weinig vooruitgang is, niet bereid zouden zijn om andere stappen te ondernemen. Ik wil er wel op wijzen dat alles wat wij doen uiteindelijk gericht zou moeten zijn op gedragsverandering in Israël en op hoe je daarin

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

effectief bent. Ik constateer ook dat we op dit moment in een periode zitten waarin we niet weten wie de volgende Israëlische regering gaat zijn. De volgende Israëlische regering is de regering waarop de druk uitgeoefend moet worden om tegemoet te komen aan de zorgen die niet alleen wij hebben, maar ook een groot deel van de internationale gemeenschap. Daarop is onze inzet gericht.

De **voorzitter**:
Uw laatste interruptie, mevrouw Dobbe.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Ik vind het heel ingewikkeld dat dit weer een afwachtende houding betekent. De genocide gaat ondertussen door. We zagen die houding ook toen Trump met zijn vredesplan en het plan voor Gaza met al die gouden torens kwam. Toen zagen we die ook bij dit kabinet, dat zei: we moeten het een kans geven. Nu wachten we tot er weer verkiezingen zijn geweest en totdat er een nieuwe regering komt. Die komt er misschien niet en dan komen er misschien weer verkiezingen. Maar de genocide gaat gewoon door. Die wacht niet. Die staat niet op pauze. Elke dag zijn er Palestijnen die sterven en kinderen die sterven, omdat de genocide doorgaat. Elke dag dat wij geen extra maatregelen nemen, neemt Nederland niet de verantwoordelijkheid die het wel zou moeten nemen: om alles te doen wat redelijkerwijs kan om deze genocide te stoppen. Ik vind deze afwachtende houding dus ook echt heel schadelijk voor de mensen die nu het slachtoffer worden van deze genocide in Gaza. Is de minister het met mij eens dat wij daar niet op kunnen wachten? Wij weten namelijk niet hoelang dit gaat duren. Daar hebben we geen tijd voor.

Minister **Berendsen**:
Ik herken de zorgen van mevrouw Dobbe over de situatie in Gaza en op de Westelijke Jordaanoever. Daar maken wij ons grote zorgen over. Daarom pleiten wij steeds in Europees verband in de RBZ en ook richting Israël voor betere humanitaire toegang om de mensen daar te helpen. Ik herken me niet in het verwijt dat wij niets zouden doen en dat we afwachtend zijn. In het Europese speelveld behoort Nederland bij een select groepje landen dat de meest verregaande maatregelen heeft genomen, ook op nationaal niveau. Uiteindelijk gaat het er ook om hoe je effectief bent. Voor een daadwerkelijke gedragsverandering in Israël kunnen we met Europese steun het meest effectief zijn. Dat is de manier waarop wij proberen om onze inzet vorm te geven en te voldoen aan onze verplichtingen op basis van het internationaal recht.

De **voorzitter**:
Gaat u verder met het volgende blokje.

Minister **Berendsen**:
Er werden een aantal vragen gesteld over de situatie in Zuid-Sudan. Hoe ondersteunen we bij humanitaire hulp? Nederland ondersteunt humanitaire partners die betrokken zijn bij de hulpverlening in Zuid-Sudan, zoals de Dutch Relief Alliance, de VN en het Rode Kruis. We doen dat met flexibele financiering. De Dutch Relief Alliance heeft dit jaar bijvoorbeeld meer dan 10 miljoen kunnen inzetten in Zuid-Sudan voor voedsel, water, onderdak en bescherming. Ook is Nederland dit jaar met 11 miljoen euro de op een na grootste donor van het South Sudan Humanitarian Fund. Daarnaast zal onze ambassade in Zuid-Sudan zich ook diplomatiek blijven inzetten om humanitaire hulp te blijven bevorderen.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Dan kom ik op de Arabische gom in Sudan. Nederland blijft inzetten op het verstoren van de oorlogseconomie. Daarbij kijken we ook naar de Arabische gom. We zetten ons ervoor in om hierbij, waar mogelijk, samen op te trekken met gelijkgezinde landen, zoals het Verenigd Koninkrijk. Dat maakt de sancties uiteindelijk ook effectiever. Bij de maatregelen die we nemen, moeten we ook goed oog houden voor negatieve effecten op de reguliere economie. We willen natuurlijk voorkomen dat het leven van Sudanese burgers nog moeilijker gemaakt wordt. Omwille van het verrassingseffect kan ik ook niet ingaan op namen van personen en entiteiten die daar eventueel onderdeel van zijn.

Dan kom ik op de maatregelen tegen actoren die bijdragen aan de strijdende partijen, conform de moties. Wij blijven pleiten voor aanvullende sancties tegen de verantwoordelijken voor de oorlog en mensenrechtenschendingen, zowel binnen als buiten Sudan en inclusief de strijdende partijen op het hoogste niveau. Ook daarbij geldt dat ik wegens de vertrouwelijke aard van de onderhandelingen en het belang van het verrassingseffect van sancties, niet in kan gaan op individuele aanvullende sancties, maar ik zet mij hier actief voor in en we maken ons grote zorgen over de situatie die daar plaatsvindt.

Ik kom op de specifieke vraag van de heer Van Baarle over de RSF als terroristische organisatie. Om deze op de Europese terrorismelijst te kunnen plaatsen moet worden voldaan aan de juridische vereisten en het uitgangspunt van unanimiteitsbesluitvorming. Op dit moment ontbreekt een juridische basis om de groep voor te dragen voor plaatsing op de EU- terrorismesanctielijst. Daarnaast is de humanitaire situatie in Sudan zeer ernstig, in het bijzonder in het door de RSF gecontroleerde gebied. Gelet op de complexe situatie in Sudan moeten de voor- en nadelen van plaatsing van groepen of personen op sanctielijsten van geval tot geval beoordeeld worden, maar daar heb ik net al het een en ander over gezegd. Voor de komende Raad Buitenlandse Zaken staat Sudan niet op de agenda, maar ik zal ervoor pleiten dat dit bij een volgende Raad weer besproken gaat worden. Zoals mijn collega Sjoerdsma ook al heeft aangegeven, is het een van de prioriteiten van het kabinet om te kijken op welke wijze we kunnen bijdragen aan het verbeteren van de situatie in Sudan.

Dan kom ik bij de vraag over een hernieuwd verzoek aan de Commissie om de rol van de Verenigde Arabische Emiraten in Sudan bespreekbaar te maken. Minister Sjoerdsma besprak dit ook uitgebreid met uw Kamer tijdens het Sudandebat. Wij willen helpen om een einde te maken aan het geweld en om het humanitaire leed te stoppen in Sudan. We hebben de externe actoren die invloed hebben op de strijdende partijen daarbij hard nodig, inclusief de VAE. We staan hierover in nauw contact met de Europese counterparts. Ik ben zeker bereid om te onderzoeken wat mogelijk is, met de kanttekening dat de betrokkenheid van alle internationale spelers die invloed hebben op de strijdende partijen nodig is om hier uiteindelijk tot een oplossing te komen.

Daaraan gerelateerd is het bezoek van minister Sjoerdsma aan de Verenigde Arabische Emiraten. We zetten in op een brede relatie met de Verenigde Arabische Emiraten. We hebben een goede samenwerking op verschillende terreinen, waaronder het justitiële en economische terrein. Het is ook belangrijk dat we ons bedrijfsleven ondersteunen. Er liggen voor het bedrijfsleven zeker kansen op dat terrein in de VAE. In een brede relatie met de VAE is het ook mogelijk om over meer gevoelige dossiers te spreken, zoals over de hier in de Kamer geuite zorgen over de rol van externe actoren in Sudan. Dat heb ik

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

onlangs tijdens mijn laatste bezoek aan de VAE ook zelf gedaan met mijn counterpart.

Dat was het blokje Sudan, voorzitter.

De **voorzitter**:
Mevrouw Dobbe, gaat uw gang.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Dank u wel, voorzitter, dat u mij de ruimte geeft om te vragen of we een toezegging kunnen maken van de opmerking van de minister dat hij bereid is om bij de Europese Commissie te onderzoeken wat mogelijk is voor de VAE en andere actoren in Sudan, zoals wij in onze motie hebben gevraagd. Ook horen we graag wat dat betekent en wanneer wij een terugkoppeling kunnen verwachten, zodat het genoteerd kan worden.

De **voorzitter**:
Ik hoor een vrij compleet verzoek, minister.

Minister **Berendsen**:
Dat moet ik dan ook zo compleet mogelijk beantwoorden. Dus ja, wij zetten ons hiervoor in, zoals ik net ook gezegd heb. Dat doen we ook in samenwerking met de Europese Commissie. We proberen Sudan op een volgende agenda te krijgen, zoals ik net heb toegezegd. Als dat lukt, is dat natuurlijk ook het moment om daar dan vervolgens een discussie over te voeren en dan ook weer een terugkoppeling te verzorgen. Ik kan me dus voorstellen dat mijn toezegging is dat ik terugkoppel aan de Kamer over de inzet op het moment dat Sudan op de agenda van de RBZ heeft gestaan en we de discussie daar ook hebben kunnen voeren.

Voorzitter. Dan kom ik op het ICC. In lijn met de motie-Van der Werf verkennen de ministeries van Financiën en Buitenlandse Zaken in overleg met DNB en de Europese Commissie verschillende mogelijkheden voor de voortzetting van de toegang tot het internationale betalingsverkeer voor het hof. Hier wordt hard aan gewerkt. Inhoudelijk is het vinden van een passende oplossing uitdagend, want bij elke mogelijke optie moeten we rekening houden met potentiële risico's. Deze aspecten worden nadrukkelijk meegenomen in deze verkenning. Ook wordt er in lijn met de Nederlandse inzet op EU-niveau gewerkt aan diversificatie en de weerbaarheid van de financiële dienstverlening aan het hof. Er wordt ook gewerkt aan het voorkomen van overcompliance. Mijn inzet hierbij is gericht op het zo snel mogelijk vinden van een oplossing. Ik wil niet in Europa heel lang nadenken over een oplossing, dan heel lang gaan spreken over die oplossing, en vervolgens heel lang doen over een akkoord krijgen op die oplossing. De komende weken moet er een optie op tafel liggen waar we vervolgens ook politieke steun voor vinden om het hof te beschermen.

Dan de samenwerking tussen ngo's en …

De **voorzitter**:
Ik ga u toch even onderbreken. Mevrouw Van der Werf.

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Specifiek op het punt van die motie. De minister zegt dat hij het aan het verkennen is. Daar ben ik blij mee. Maar ik kan me voorstellen dat het heel hoge prioriteit heeft. De

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Amerikanen hebben in een bilateraal overlegproces een soort bom op tafel gelegd die afgaat in april. Het maakt de onderhandelingen een stuk makkelijker als het Strafhof überhaupt niet meer van doen heeft met Amerikaanse financiële instellingen. Wat mij betreft zou het zorgen voor onafhankelijke bankrekeningen de hoogste prioriteit moeten hebben. Dat lijkt me toch te moeten kunnen, ook als we naar verkenningen in andere landen kijken. Kan de minister mij dus toezeggen dat deze door het parlement breed gesteunde motie echt met vaart gerealiseerd gaat worden, zodat we niet in allerlei lelijke spagaten aan een andere tafel komen te zitten?

Minister **Berendsen**:
Het Strafhof en alle mogelijkheden om het Strafhof te beschermen, zijn de continue prioriteit van het kabinet en van mij in het bijzonder. In Europa voeren we deze en volgende week hele concrete gesprekken over de wijze waarop we de financiële component het beste kunnen vormgeven. Zoals ik net al heb gezegd, zit er grote druk van mij en een aantal partners op om zo snel mogelijk met een gedragen optie te komen, die vervolgens uit te gaan werken en die ook snel klaar te hebben. Ook op het andere spoor, namelijk het diplomatieke spoor, heeft Nederland een belangrijke rol. Het gaat om meer dan 120 verdragspartijen, maar er wordt heel nadrukkelijk naar Nederland gekeken om dit spoor mede vorm te geven. We voeren gesprekken met de verdragspartijen en vervolgens ook met de Verenigde Staten over de vraag hoe eventuele zorgen van de Amerikanen geadresseerd kunnen worden.

Ik zou niet mee willen gaan in wat mevrouw Van der Werf zegt over het feit dat de druk op het andere spoor minder wordt als je het ene spoor geregeld hebt. Beide sporen zijn cruciaal. Daarnaast zullen we in de scenario's steeds rekening moeten houden met escalatie en maatregelen vanuit de Verenigde Staten, ook al denken wij dat we de risico's voldoende afgedekt hebben.

Dus kort gezegd: het heeft de hoogste prioriteit. De financiën zijn daarbij cruciaal en daar werken we hard aan. Het is mijn inzet om dit zo snel mogelijk voor elkaar te krijgen. Daarnaast plegen we ook een belangrijke inzet op het andere spoor om gesprekken met de Amerikanen te voeren en daar eventueel oplossingen te vinden.

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Die rekeningen zijn natuurlijk een no-regretmaatregel. In feite zeggen we al een hele tijd dat we de strategische autonomie willen verbeteren. Dat ís dit. We krijgen er dus sowieso geen spijt van als we überhaupt minder chantabel zijn, lijkt me. De minister zegt dat beide sporen belangrijk zijn. Kijk, ik ben niet tegen diplomatie, maar dat diplomatieke spoor is, als je kijkt naar de eisen van de Amerikanen en de hoeveelheid verdragspartijen aan tafel, wel een stuk ingewikkelder om tot een goed einde te brengen dan het zorgen voor onafhankelijke bankrekeningen voor het Strafhof. Het is dus niet zo dat ik het ene spoor wel en het andere spoor niet wil, maar ik spoor deze minister aan het meest kansrijke spoor in elk geval voor april te realiseren.

Minister **Berendsen**:
Zoals ik nu twee keer heb aangegeven, heeft dit de hoogste prioriteit, met namen het vinden van een oplossing voor het financiële domein van het hof. Het is mijn inzet om de komende weken een optie op tafel te hebben liggen, inclusief nadrukkelijke druk op de Europese Commissie, die we vervolgens ook kunnen uitwerken. Daar hebben we geen maanden de tijd voor; dat moet de komende weken. Dat is mijn inzet.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

De **voorzitter**:
Gaat u verder.

Minister **Berendsen**:
Dan de vragen over de samenwerking tussen ngo's en het Internationaal Strafhof. De onderzoeken die het Strafhof uitvoert, vormen een belangrijk onderdeel van de strijd tegen straffeloosheid voor internationale misdrijven. Het maatschappelijk middenveld levert een aanzienlijke bijdrage aan deze onderzoeken en daarmee ook aan het functioneren van het hof. Mede op initiatief van Nederland hebben de Vergadering van verdragspartijen van het hof en de EU zich duidelijk uitgesproken tegen de sancties tegen ngo's. Nederland onderhoudt contact met het maatschappelijk middenveld om inzicht te krijgen in de problemen en hoe deze geadresseerd kunnen worden.

Dan de specifieke vragen over het blocking statute. U kent de positie van het kabinet rondom het blocking statute. Het moet gereedstaan als het nodig is om het hof te beschermen. In de komende periode moeten we ervoor zorgen dat de sporen die ik net heb benoemd, met de hoogste prioriteit worden opgepakt.

Een specifieke vraag … Nee, die heb ik al beantwoord. Dat was het wat betreft het ICC.

Voorzitter. De heer Hoogeveen vroeg naar Algerije en de gasvoorraden. Het kabinet zet inderdaad in op diversificatie van importstromen van energie, waaronder gas en lng. We hebben daarin als overheid een belangrijke faciliterende rol. Waar nodig zetten we daar ook diplomatieke inzet op in. Bij voorkeur doen we dat zo veel mogelijk vanuit de EU-context, maar natuurlijk draag ik daar, als minister van Buitenlandse Zaken, ook aan bij. Het is uiteindelijk aan de markt zelf om de importcontracten te sluiten. De import van gas uit Algerije gaat via pijpleidingen via Sicilië naar Spanje. Er is geen directe import van gas uit Algerije naar Nederland, maar voor de gezamenlijke positie van Europa op het gebied van leveringszekerheid en de betaalbaarheid van energie is Algerije een belangrijke partner. Ik wil in dat kader ook wijzen op mijn bezoek aan Azerbeidzjan, dat daar ook een belangrijke rol in speelt.

Voorzitter. Dan de zaak-Insiya, waar meerdere leden van uw commissie naar vroegen en terecht al heel lang veel aandacht voor vragen. De ontvoeringszaak heeft de volle aandacht van het kabinet en blijft die houden. We blijven ons onverminderd inzetten voor een snelle en veilige terugkeer van Insiya. We blijven Insiya ook voortdurend benoemen en aan de orde stellen in de gesprekken met India. Zelf ga ik eind november naar India. In de gesprekken die ik zal voeren, zal ik dit onderwerp weer ter sprake brengen. Het kabinet zet erop in om zo snel mogelijk een delegatie naar India te laten afreizen om dit onderwerp te bespreken. Met India is op dit moment constructief overleg gaande over het moment en de invulling van dat bezoek.

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Goed dat het kabinet aangeeft dat Insiya een gespreksonderwerp is en dat u dat meerdere keren aan de orde stelt. Maar wat gaat de minister dan concreet vragen aan India om tot een oplossing te komen van deze ontvoering van een peuter uit Nederland?

Minister **Berendsen**:
Zoals ik net heb gemeld, is het onze inzet om daar een ambtelijke delegatie heen te

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

krijgen, om dit onderwerp op de agenda te krijgen en te bekijken hoe we hier concreet verdere stappen in kunnen zetten, ook op basis van de uitspraak in de rechtszaak die er in Nederland is geweest. Aan de andere kant lopen er in India ook rechtszaken. Je merkt ook de terughoudendheid van de Indiase overheid, omdat zij niet willen treden in het juridische proces dat daar plaatsvindt. Dat neemt niet weg dat onze inzet onverminderd is en dat het voor India volstrekt helder is dat dit onderwerp niet van onze agenda gaat, omdat wij gewoon concrete stappen vooruit willen zien, in het belang van het kind.

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
De minister zegt dat de concrete inzet een delegatie van Nederland is, maar het lijkt me dat die delegatie India om concrete stappen vraagt om hierin vooruit te komen. De delegatie zelf lijkt mij niet de concrete inzet. Wat gebeurt er in die gesprekken? Hoe wordt dat opgeschaald? Hoe kunnen wij daar als Kamer onze controlerende taak in oppakken? Anders blijft het een soort containerbegrip, waar ik een volgende keer ook nog een keer naar kan vragen. Maar wij willen natuurlijk weten: zit er voortgang in de zaak?

Minister **Berendsen**:
Ik begrijp die vraag goed. Onze inzet is er steeds op gericht om voortgang te boeken. Ik heb al eerder in een debat met uw Kamer aangegeven dat ook ik frustratie heb over het feit dat we te weinig voortgang boeken op een dossier dat heel belangrijk is, want dit gaat om een kind dat ontvoerd is en gewoon terug zou moeten naar de moeder. De stap die we nu proberen te zetten … Nogmaals, ik heb al gezegd dat dit aan de Indiase kant bij de rechter ligt en dat daar een juridisch proces is. De Indiase overheid wil niet, zoals wij dat ook niet zouden doen, treden een juridisch proces dat daar loopt. Dat betekent dat we kijken: op welke manier kunnen we stappen zetten? Dat betekent: een missie sturen naar India om te bekijken op welke wijze bijvoorbeeld het contact hersteld zou kunnen worden en welke volgende stappen er gezet zouden kunnen worden. Onze eerste opdracht is om ervoor te zorgen dat er een datum is voor die missie en dat die missie gaat. Op basis van die volgende stap kunnen we het gesprek met de Kamer verder voeren over wat we concreet denken te bereiken of willen bereiken, welke stappen er gezet worden en de terugkoppeling daarvan. Tegelijkertijd blijft dit een element dat steeds onderdeel is van het diplomatieke verkeer. Ik hoop dus ook dat de Kamer snapt dat we steeds de balans moeten bewaken tussen nadrukkelijk oproepen om hier stappen in te zetten en te kijken op welke wijze we hier in het diplomatieke verkeer invulling aan kunnen geven.

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Tot slot. Ik ben altijd voor de balans, maar ik ben vooral ook voor bewaken. Ik vraag de minister dus ook om toe te zeggen dat wij na deze gesprekken horen wat de stand van zaken is, zodat we dat daarna weer met elkaar kunnen bespreken en het niet ergens in de lucht blijft hangen. Ik hoor dat heel graag concreet in een toezegging terug van de minister.

Minister **Berendsen**:
Dat zeg ik toe, voorzitter.

De **voorzitter**:
Helder, dank. Gaat u verder.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Minister **Berendsen**:
De heer Van Lanschot vroeg naar de hervormingen binnen de Europese Unie. Nederland heeft belang bij een sterke, effectieve Unie. We kijken daarom altijd naar mogelijkheden om de Unie te verbeteren en toekomstbestendig te maken. Een onderdeel van de kabinetsinzet is het vergroten van de effectiviteit van besluitvorming, bijvoorbeeld door een uitbreiding van besluitvorming met QMV in bepaalde domeinen, door het gebruiken van kopgroepen en door het reduceren van het aantal commissarissen. Het kabinet zet zich er, samen met gelijkgezinde lidstaten, voor in om het benodigde politieke draagvlak voor deze ideeën te vergroten. We zien daar ook beweging, gezien de voorstellen die de Europese Commissie gedaan heeft, omdat we daar bijvoorbeeld ook voorstellen in zien die rechtstreeks uit de papers komen die wij met gelijkgezinde landen op het gebied van hervormingen van de EU voorgesteld hebben.

Myanmar. Nederland heeft sinds de aanname van de Kamermotie de eerste mogelijkheid aangegrepen om aandacht te vragen voor Myanmar. Dat was tijdens de EU-Azië directeurenbijeenkomst in Dublin. Wij zullen Myanmar ook op de EU-agenda houden. We gaan ook oproepen om Myanmar weer op de agenda te krijgen van de RBZ.

De Europese Arctic Strategy. Het kabinet bestudeert de recent gepubliceerde Arctic Strategy nog en zal de Kamer hierover informeren via een BNC-fiche. Het idee van gezamenlijke inkoop en pooling van ijsbrekers door de EU moet verder worden uitgewerkt. Bij de beoordeling van dit idee weegt het kabinet bestaande initiatieven en samenwerkingsverbanden op ijsbrekerscapaciteit mee, zoals het ICE Pact en de NAVO-capaciteitsplanning, omdat we dubbelingen moeten voorkomen. Rond de aangekondigde Northern Neighbourhood zal het kabinet per initiatief bezien of Nederland kan en wil deelnemen. Daarbij wordt in lijn met de maritieme sectoragenda No guts, no Hollands Glorie!, wat een prachtige naam is voor een sectoragenda, gekeken naar kansen voor de Nederlandse maritieme maakindustrie, die ervaring heeft met de bouw van specialistische schepen, zoals ijsbrekers. Wat betreft de kabelinfrastructuur verwelkomen we die Arctic cable hub. De bescherming van de onderzeese infrastructuur in de Noordzee en het Arctisch gebied hangen inderdaad samen, zoals de heer Van Lanschot ook al zei. Binnen het Programma Bescherming Noordzee Infrastructuur en het toekomstige National Maritime Security Center worden mogelijke kansen tot samenwerking verder verkend. Voor de maritieme beeldopbouw verkent Nederland met partners gezamenlijk de ontwikkeling van onbemande onderwatersystemen en het delen van sensordata. Het kabinet volgt daarbij Europese mogelijkheden, zoals financiering via de Connecting Europe Facility.

Voorzitter, dat was het blokje overig.

De **voorzitter**:
Dank. Ik kijk of er gemiste vragen zijn.

De heer **Van Lanschot** (CDA):
Het is niet helemaal een gemiste vraag, maar een reactie op het eerste blokje, dat net iets te snel is afgelopen. Het gaat erover dat de minister van Buitenlandse Zaken net aangaf mee te gaan doen aan het laatste stukje uit SAFE-1. Dat is een hele positieve

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

ontwikkeling, denk ik. Ik doel op de 21 miljard die nog openstaat in de tweede aanvraagronde. Het enige punt is wel dat de inschrijfronde sluit op 30 november. Ik weet dat de minister zei dat we daarover het gesprek moeten voeren met de minister van Defensie, maar ik wil ook richting hem graag benadrukken dat de tijd op dit dossier tikt. Het helpt om tempo te maken, willen we beter samenwerken met onze Europese partners.

Minister **Berendsen**:
Ik neem die boodschap mee.

De **voorzitter**:
Zijn er andere gemiste vragen? Nee? Is er behoefte aan een tweede termijn van de Kamer? Mevrouw Dobbe, gaat uw gang.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Dank u wel. Ik zou graag een tweeminutendebat willen aanvragen, als dat kan.

De **voorzitter**:
Dat staat genoteerd. Omdat er geen vooraankondiging was, moet ik even bekijken of we dat deze week doen. De Raad is pas op 16 november, dus wellicht vindt het volgende week plaats.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Dat moet vast lukken in de tijd.

De **voorzitter**:
Gaat u verder.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Voorzitter. Over de genocide in Gaza hoor ik de minister zeggen: we hebben grote zorgen; het heeft onze blijvende aandacht. Me dunkt dat het blijvende aandacht heeft, want het gaat om de grootste misdaad tegen de menselijkheid die er is: genocide. Ik hoor toch weer een afwachtende houding van de minister, zo van: we wachten totdat we weten of er een nieuwe regering komt of er misschien nieuwe verkiezingen komen, want de druk die we opvoeren, moet daarop gericht zijn. Maar die genocide gaat door, dus ik wil deze minister echt oproepen: stop met dat afwachten en neem nu de maatregelen die nodig zijn. Neem ook de conclusie van de CAVV serieus, want zij zeggen niet zomaar wat. Zij zeggen echt heel, heel serieus dat dit kabinet niet consequent het internationaal recht uitdraagt en dat het machtspolitiek bedrijft en bevriende naties dus niet aanspreekt en niet-bevriende naties wel. Zo werkt het natuurlijk niet in het internationaal recht. Het moet voor iedereen gelden: voor de Verenigde Staten, voor Israël, voor Rusland, voor iedereen. Zo moet deze minister daar ook mee omgaan, vind ik, want anders werkt het niet.

Ik heb een vraag over een wapenembargo. Wij importeren nog steeds wapens uit Israël, veel wapens uit Israël, getest op Palestijnen. Zondag staan er heel veel mensen in Amsterdam die willen dat deze minister een rode lijn trekt en dat deze minister in ieder geval stopt met het importeren van die wapens uit Israël. Ze willen niet dat hij ermee bezig is, maar dat hij ermee stopt, want die wapens zijn getest op Palestijnen. Daarmee financieren wij een regering die genocide pleegt.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Voorzitter. Dan over Oekraïne. Ik heb mijn zorgen uitgesproken over onze deelname aan de Multinational Force Ukraine, omdat ik vind dat dit een zorgvuldige parlementaire behandeling verdient. We hebben het daar eerder over gehad. Onze voorwaarden om deel te nemen aan zo'n missie zijn dat het een internationaalrechtelijk mandaat heeft en dat het onderdeel is van een vredesakkoord. Nu vind ik het onbegrijpelijk dat deze minister zegt dat we een zorgvuldige parlementaire behandeling van die missie hebben, terwijl wij een briefje krijgen, een kort briefje, van de minister van Defensie, die zegt: we gaan wel alvast meedoen met deze missie, met oefeningen. Dat strookt niet met elkaar. Dat schept ook verwachtingen. De minister kan zeggen dat het niet zo is, maar dat is wel zo. Je gaat samen oefenen, je gaat onder de noemer van een missie oefenen en vervolgens zeg je: we doen misschien toch niet mee. Zo werkt het natuurlijk niet. Ik zou het heel erg verkeerd vinden als onze parlementaire besluitvorming op deze manier een soort van rommeltje wordt, omdat wij straks niet meer terug kunnen. Dus graag nog een reflectie daarop. Want net doen alsof het ook maar gewoon normaal oefenen is, zoals we moeten doen … Dat is deze missie natuurlijk gewoon niet.

De **voorzitter**:
Dank. Dan kijk ik naar de heer Hoogeveen. Heeft u nog behoefte aan uw tweede termijn? Nee.

Dan alleen ik nog, kort. Ik wil de minister ervoor danken dat hij zijn collega's in de Raad aan gaat spreken op de scheve lastenverdeling. Ik doel op het achterblijven van een aantal landen met betrekking tot hun financiële en militaire leveranties om Oekraïne, en dus ook Europa en Nederland, veiliger te houden. Ze moeten deze fors opschroeven. Dank daarvoor.

Dan kijk ik naar de minister. Hoelang heeft u nodig? Wilt u doorgaan met de beantwoording? Ja? Oké, dan gaan we naar beantwoording. Gaat uw gang.

Minister **Berendsen**:
Dank, voorzitter. In antwoord op de vraag van mevrouw Dobbe: de zorgen die wij hebben over de situatie in Gaza en op de Westelijke Jordaanoever zijn niet alleen onze zorgen, maar ook die van een groot deel van de internationale gemeenschap. Die zijn volstrekt helder. Het is aan een nieuwe Israëlische regering om te laten zien dat ze wat doen met die zorgen. Als Nederland houden wij alle mogelijke maatregelen in EU-verband nadrukkelijk op tafel. Op het moment dat de nieuwe Israëlische regering onvoldoende blijk geeft van het feit dat ze iets gaan doen met die zorgen, dan is het aan de Europese Unie om in Europees verband de druk verder op te voeren. Nogmaals, ik herken absoluut niet het beeld dat wij als Nederlands kabinet afwachtend zouden zijn. Als ik naar de Europese landen kijk, dan zitten wij echt bij de twee, drie landen die zowel in internationaal verband voor de meeste druk op Israël pleiten, als nationaal de bereidheid hebben getoond om maatregelen verder te zetten op het moment dat we onvoldoende beweging zien. Daarmee geven we ook invulling aan onze verplichtingen vanuit het internationaal recht, maar met name geven we daarmee invulling aan de zorgen en de eventuele opties die we hebben om de druk op te voeren.

Voorzitter. Dan kom ik op de oefening wat betreft Oekraïne. Nederland is bereid om binnen de juiste kaders zijn verantwoordelijkheid te dragen in de internationale coalitie. Er wordt geoefend met partners om ons daar eventueel op voor te bereiden. Onze

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

internationale partners weten — dat heb ik nu een aantal keer genoemd — dat onze daadwerkelijke deelname uiteindelijk afhankelijk is van het politieke proces dat we met uw Kamer zullen moeten doorlopen. Dat is de situatie.

De **voorzitter**:
Helder, dank. Dank allemaal voor jullie aanwezigheid. Dan lees ik nog even de toezeggingen voor. Ik wilde ook nog collega Van Baarle van DENK excuseren, want die zit nu bij het begrotingsdebat van Binnenlandse Zaken, dus daarom is hij gedurende het debat weggelopen.

Dan heb ik twee toezeggingen staan. Mevrouw Dobbe van de SP vraagt een tweeminutendebat aan. Dat is punt één. Het tweede punt is een toezegging.

- De minister van Buitenlandse Zaken zegt toe dat hij aan de Kamer een schriftelijke terugkoppeling zal geven wanneer het onderwerp Sudan aan bod is gekomen bij een volgende Raad Buitenlandse Zaken, specifiek met betrekking tot de uitkomst van de inzet van het kabinet bij het aansporen tot een mogelijk onderzoek door de Europese Commissie naar de rol van de Verenigde Arabische Emiraten en andere betrokken partijen bij de oorlog in Sudan.

Dat is dan de eerste toezegging. Deze klopt? Ja. Dan gaan we naar punt drie. Dat is de tweede toezegging.

- De minister van Buitenlandse Zaken zegt toe een schriftelijke terugkoppeling te geven aan de Kamer over de toekomstige gesprekken tussen de Nederlandse delegatie en de Indiase regering over de stand van zaken en voortgang van de terugkeer van Insiya naar aanleiding van vragen van het lid Van der Werf.

Ja? Oké, ik zie geknik. Mevrouw Dobbe?

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Ik mis er nog wel één. Volgens mij heeft de minister namelijk ook toegezegd dat hij een reactie zal geven op het rapport van de CAVV.

De **voorzitter**:
Ja, dat klopt.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Ik weet niet of daar nog een termijn aan vastzit.

Minister **Berendsen**:
Dat zal binnen de gestelde termijn zijn. Ik verneem uit betrouwbare bron dat dat drie maanden zal zijn.

De **voorzitter**:
Het is inderdaad het standaardproces dat het kabinet hierop reageert. Daarom is het dus geen toezegging, maar ik denk dat we hier wel met elkaar constateren dat het gaat gebeuren. Is dat genoeg voor nu?

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Dat is genoeg, maar ik vind drie maanden wel lang. Ik kan het ook gewoon best wel snel lezen. Zo lang hoeft het echt niet te duren. Dat kan toch sneller?

Minister **Berendsen**:
Volgens mij bediscussiëren we het internationaal recht en de wijze waarop het kabinet zich hiervoor inzet veelvuldig. Ik zou graag de gestelde termijn willen gebruiken om ook een gedegen reactie op het rapport te geven.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Ik vind het prima. Ik weet niet of het formeel een regel is dat er binnen drie maanden … Als dat zo is, dan vind ik dit prima. Als het niet zo is en het is een soort van informele afspraak, dan wil ik het wel graag genoteerd zien.

De **voorzitter**:
Ik weet eigenlijk niet of deze regel formeel of informeel is. Ik weet wel dat we die afspraak hebben, maar …

Minister **Berendsen**:
Ik weet niet meer dan dat de gestelde termijn drie maanden is. Wij gaan ons houden aan die gestelde termijn.

De **voorzitter**:
Dan gaan we het opschrijven als een toezegging.

- De minister van Buitenlandse Zaken zegt aan het lid Dobbe toe dat er een reactie komt op het CAVV-rapport Internationaal recht als kompas voor het buitenlandbeleid van Nederland en dat hij dat binnen drie maanden doet.

Ja? En dan wordt het even iets mooier geformuleerd.

Bedankt. Dan sluit ik de vergadering.

Sluiting 12.02 uur.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl